

rosa vera

UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DEL GRAVAT MODERN A CATALUNYA

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- ALARCÓN, Pea. Antonio de.- **El sombrero de tres picos.** Ilustraciones al aguafuerte de X.Nogués. Barcelona, Ed.La Cometa (Gustavo Gili), 1934.
- ALAVEDRA, Joan.- **Poema del pessebre.** Il·lustracions de Josep Granyer. Barcelona, Imp.Yuste, MCMLVIII (1958).
- BENET, Rafael.- **Xavier Nogués, caricaturista y pintor.** Con 5 ilustraciones en color, 31 a pluma, 16 en huecograbado y 58 en fotograbado. Barcelona, Ed.Omega, 1949.
- BRIQUET, C.M.- **Les Piligranes.** Dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600. Leipzig, Verlag von Karl W.Hiersemann, 1923 , 2ème edition (1ª edició, Sinebra, 1907), 4 toms.
- CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro.-**El alcalde de Zalamea.** Drama en tres tres jornadas por.... Ilustrado con litografías por José de Tegores. Barcelona, Ed.La Cometa (Gustavo Gili), 1933.
- " **La vida es sueño.** Drama en tres jornadas. Grabados en madera por Enrique C.Ricart. Barcelona, Ed.La Cometa (Gustavo Gili), 1933.
- CANYAMERES, Ferran.- **Barcelona a vol d'infant.** Litografies de Grau Sala. París-Barcelona, Ed.Albor, 1949, ex.66.
- CATMANY, M.Aurèlia; SOBREQÜÉS, Jaume i PERMANYER, Lluís.- **Retrobar Barcelona.** Barcelona, Lunwerg editores, 1986.
- CARNER, Josep.- **Antologia poètica.** A cura de Carles Riba. Barcelona, Ed.Selecta, Biblioteca Selecta, 1963, vol.347, Poesia, XLVI.
- " **Bestiari.** Justificació per Joan Fuster. Pròleg per Pedro Lain Entralgo. Barcelona, Ed.Nauta, MCMLXIV (1964).
- " **La malvestat d'Oriana.** Llegenda treballada i publicada per cura de J.Carner. Barcelona, De tots colors, 1910.
- " **Museu Zoològic.** 24 dibuixos de Josep Granyer amb versos de Josep Carner. Barcelona, Ed.Nauta, 1963.
- " **Obres completes.** Pròleg a la Poesia, de Marià Manent. Pròleg a la Prosa, de Maurici Serrahima. Barcelona, Ed.Selecta, Biblioteca Perenne, 1968, vol.23.
- " **Tres diumenges.** Gravats al boix de Grau Sala. París, L'Orenenta, 1946, ex.117/120.

- CARRETE PARRONDO, Juan; CHECA CREMADES, Fernando; BOZAL, Valeriano.- **El grabado en España (siglos XV al XVIII)**. Madrid, Espasa-Calpe S.A., Col."Summa Artis"-Historia General del Arte, 1987, vol. XXXI.
- CARRETE PARRONDO, Juan; VEGA GONZÁLEZ, Jesusa; FONTBONA, Francesc y BOZAL, Valeriano.- **El grabado en España (siglos XIX y XX)**. Madrid Espasa-Calpe, S.A., Col."Summa Artis"-Historia General del Arte, 1988, vol. XXXII.
- CASANOVAS, María Aurora.- "El gravat per...." **L'Art Català**. Barcelona, Aymà S.A.Ed., 1958, II vol. (pg.125-400).
- CELA, Camilo José de.- **La familia de Pascuala Duarte**. Con cuarenta y una maderas escogidas por Jaume Pla. Palma de Mallorca, Las Ediciones de los Papeles de Son Armadans, 1964.
- " **Gavilla de fábulas sin amor**. Ilustraciones de Picasso. Palma de Mallorca, Las Ediciones de los Papeles de Son Armadans, 1962.
- " **Las botas de siete leguas. Viaje a la Alcarria** Con los versos de su cancionero cada uno en su debido lugar. Xilografías y grabados en talla dulce de Jaume Pla. Palma de Mallorca, Las Ediciones de los Papeles de Son Armadans, col. "Príncipe Don Juan Manuel de Obras de C.J.C., MCMLVIII (1958).
- ERVANTES, Miguel de.- **El coloquio de los perros**. Con seis aguafuertes de J.Granyer. Barcelona, ed.Selene, MCMXLVI (1946).
- " **Las dos doncellas**. Litografías de José Granyer. Barcelona, S.A.Horta I.E., col."El Yelmo de Mambrino", 1953, vol.VIII.O.C.
- " **El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha**. Ilustraciones de Ramón Calsina. "Ramón Calsina Ilustrador" por Jaume Pla. Biografía y bibliografía cervantinas por Luis Plaza Escudero. Barcelona, Ed.Nauta, 1967 (2ª edición).
- DELIBES, Miguel.- **Castilla, lo castellano y los castellanos**. Fotografías de Alberto Viñals. Barcelona, Ed.Planeta, col."Espejo de España", 1979, vol.53.
- " **Obra completa**. Barcelona, Ed.Destino, 1966, vol.II
- " **Viejas historias de Castilla la Vieja**. Fotografías de Ramón Massats. Barcelona, Ed.Lumen, col."Palabra e Imagen", 1964.
- EIXIMENIS, Francesc.- **Vida de Jesucrist**. Ms.268 s.XV, 4rt.Microfilm, rotile C.407.

- ESPINÀS, Josep M^e.**- *Les comarques del Principat. Text de Josep Me Espinàs. Gravats de Jaume Pla. Barcelona, Ed. Blume, 1978.*
- ESPRIU, Salvador.**- *Sobre Xavier Nogué i la seva circumstància. Amb un "petit tractat de litografia" i trenta litografies i setze variants de Xavier Nogué. Barcelona, Edicions 62, 1982.*
- FIGUEROA, Agustín de.**- *1984. La vida de un año. Ilustraciones de Emilio Grau Sala. Barcelona, Ed. Gustavo Gili, MCMXLIV (1944), ex. 222.*
- FONTBONA, Francesc i MIRALLES, Francesc.**- *Història de l'Art Català. Del Modernisme al Noucentisme 1888-1917. Fotografies de Francesc Català Roca. Barcelona, Edicions 62, 1985, vol. VII.*
- " *Història de l'Art Català. L'època de les avantguardes 1917-70. Barcelona, Edicions 62, 1983, vol. VIII.*
- FUSTER, Joan.**- *Obres completes II. Diari 1952-1960. Introducció de l'autor. Barcelona, Edicions 62, col. "Clàssics Catalans del Segle XX", 1979 (2ª edició) (1ª edició, 1969), n° 6.*
- " *Obres completes III. Viatge pel País Valencià. Introducció de l'autor. Barcelona, Edicions 62, col. "Clàssics Catalans del Segle XX", 1984 (2^a edició) (1^a edició, 1971), n° 10.*
- GASCH, Sebastián.**- *El circo y sus figuras. Prólogo por Alfredo Marguerie. Con diez aguafuertes originales de Grau Sala. Barcelona Ed. Barna S.A., 1947, ex. XV (Col. Jaume Espona).*
- HOFSTADTER, Douglas R.**- *Gödel, Escher, Bach, un eterno y grácil bucle. Barcelona, Tusquets editores, 1987.*
- IVINS, W.M.**- *Imagen impresa y conocimiento. Análisis de la imagen prefotográfica. Barcelona, Gustavo Gili, Col. "Comunicación Visual", 1975 (Títol original Prints and visual communication).*
- JARDÍ, Enric.**- *El Noucentisme. Barcelona, Ed. Proa, 1980.*
- JOSEPH I MAYOL, Miquel.**- *Com es fa un llibre. Diccionari de Les Arts Gràfiques. Pròleg de Josep Pèrnau i Rius. Barcelona, Ed. Pòrtic, 1979.*
- JOUVENEL, Colette de.**- *Set diàlegs de bèsties. Versió catalana de Joan Oliver. Il·lustracions de Josep Granyer. Barcelona, Aymà editors, col. "B. Plaerdemavida", 1952 (el llibre fou escrit per l'autora el 1904)*

- JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard.** - **El Monestir de Sant Joan de les Abadesses.** Edició de la Junta del Monestir de Sant Joan de les Abadesses patrocinada per la Fundació Jaume Espona. Barcelona, EMSA, 1976
- LA CRUZ, San Juan de.** - **Poesias** (il·lustrada amb aiguaforts de Ramon de Capmany) Barcelona, Hora Luen, 1942.
- LLACUNA, Joan.** - **Aurora de l'Aragall.** Il·lustrat amb onse aiguaforts de Grau Sala. Barcelona, S.A.D.A.G., MCMXLVII (1947) ex.10 (col. Jaume Espona).
- LLULL, Ramon.** - **Llibre de les bèsties.** Text original amb prolec, notes bibliogràfiques i glosari den M.Obrador Bennassar, arxiver mallorquí. Barcelona, Biblioteca Popular de "L'Avenç", 1905.
- " **Llibre de les bèsties.** A cura de Pere Bohigas. Barcelona, edicions 62, 1965.
- " **El llibre de les bèsties contat als infants per Ana Rubies.** Barcelona, Imp.Elaeveriana i Llibreria Camí, S.A., 1934.
- " **Llibre de Meravelles.** Volum II. A cura de Mn.Salvador Galmés. Barcelona, Ed.Barçino, "Els nostres clàssics", 1932, vol.38.
- MELOT, Michel; GRIFFITHS, Antony; S.FIELD, Richard y BÉGUIN, André.** - **El Grabado.** Historia de un arte. Ginebra, Skira, 1981 (en espanyol, Barcelona, Carrogio ediciones)
- MERLI, Joan.** - **33 pintors catalans.** Barcelona, Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1976.
- MOLIÈRE.** - **El Misanthrop** (Le Misanthrope, 1666). Traducció de Joan Oliver. Amb sis aiguaforts i nou boiros de J.Granyer. Barcelona Aymà ed., MCMLI (1951), ex.35.
- OLIVER, Joan.** - **Obra poètica. Pere Quart.** Barcelona, Ed.Proa, 1975, Obres completes, vol I.
- ORS, Eugeni d'.** - **La Biche.** Lithographies originales en couleurs de Grau Sala. Paris, Le cheval de bois, 1942, ex.2.
- PÁEZ, Elena.** - **Repertorio de grabados españoles en la Biblioteca Nacional.** Madrid, Ministerio de Cultura, 1981 (varios tomos).
- PLA, Jaume.** - **Famosos i oblidats.** 38 retrats de primera mà. Barcelona Ed. La Campana, 1989.
- " **Notes sobre bibliofília.** Aiguafort-frontispici original de l'artista olotí Miquel Plana titulat "Natura". Olot, "El tòrcul i les lletres", setembre 1986.

- PLA, *Jaime*.- **Técnicas del grabado calcográfico y su estampación, con unas notas sobre bibliofilia. Fotografías de Emilio Godes.** Barcelona, Ed.Gustavo Gili, MCMLVI (1956)
- " Barcelona, Ed.Blume, 1977 (2ª edició)
- " Barcelona, Ed.Omega, 1986 (3ª edició)
- QUART, *Pere (Joan Oliver)*.- **Antologia. Pròleg i epíleg de Joan Triadó.** Barcelona, Ed.Proa, 1982 (1ª edició, 1979).
- " **Poesia. Les Decapitacions - Bestiari - altres poemes.** Pròleg de Joan Oliver. Barcelona, Aymà editor, col.literària Aymà, 1949, vol.11.
- " **Bestiari (Premi Folguera 1936).** Il·lustracions de Xavier Nogués. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, MCMXXXVII (1937)
- RÀFOLS, *J.F.*- **Diccionario biográfico de artistas de Cataluña. Desde la época romana hasta nuestros días.** Barcelona, Ed.Milà, 1951, 3 tomes.
- RAMÍREZ, *Juan Antonio*.-**Medios de masas e historia del arte.** Madrid, Ed.Cátedra, Cuadernos Arte Cátedra, 1976.
- RIBA, *Carles*.- **Del joc i del foc.** Barcelona, Biblioteca Selecta, 1946, vol.10.
- " **Obres completes. I Poesia.** Edició a cura d'Enric Suñà. Pròleg d'Arthur Terry. Barcelona, Edicions 62, "Clàssics Catalans del Segle XX", 1984, vol.36.
- BUYRA, *Joaquim*.- **Les coses benignes.** Portada de Josep Obiols. Gravats de Joan Roca. Barcelona, Llibreria Catalònia, "Quaderns Literaris", 1934, any I, nº5.
- " **Obres completes.** Pròleg: La vida i l'obra de Joaquim Buyra, estudi crític per Manuel de Montoliu. Recopilació i notes de Josep Miracle. Barcelona, Ed.Selecta, Biblioteca Perenne, 1982 (3ª edició) (1ª edició, 1949), vol.10.
- SACS, *Joan (Feliu Elias i Bracons)*.- **La nostra gent. Xavier Nogués.** Barcelona, Llibreria Catalònia, "Quaderns blaus" dirigits per Màrius Aguilar i Carles Soldevila, s.d. (1925?), vol.VII.
- SOLDEVILA, *Ferran*.- **Història de Catalunya il·lustrada.** Il·lustracions de Josep Granyer. Barcelona, Ed.Proa, 1967.

TARRADELL, Miquel.- *Una biografia de Barcelona. (Amb gravats originals de diversos artistes)*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1988.

TEIXIDOR, Joan.- *Apunts encara. 1983-1985*. Barcelona. Ed. Destino, col. "El Dofí", 1986.

TIRSO DE MOLINA.- *Los tres maridos burlados*. Ilustraciones de Jaime Pla. Barcelona, Ed. Gustavo Gili, col. "Armiño", 1981.

VALLS I SUBIRÀ, Oriol.- *La historia del papel en España. Siglos X-XIX*. Madrid, Empresa Nacional de Celulosas, S.A., 1978-1982, III vols.

" *El papel y sus filigranas en Cataluña*. Amsterdam, The Paper Publications Society, MCMLXX (1970), II tomos (Edició bilingüe traduïda a l'anglès per J.S.G. Simmons).

VERDAQUER, Jacint.- *Obres completes*. Pròleg de Marià Manent. Epíleg de Joan Bonet i Baltà, prev. Barcelona, Ed. Selecta, Biblioteca Perenne, 1974 (5ª edició) (1ª edició, 1943), vol. I.

VILANOVA, Emili.- *Colometa, la gitana. Tristeta*. Barcelona, Llibreria Catalònia, "Quaderns Literaris", 1934, any I, vol. 35.

" *Obres completes*. Emili Vilanova i el seu temps, estudi crític per Antoni Vilanova. Barcelona, Ed. Selecta, Biblioteca Perenne, 1949, vol. 9.

" *(Obres completes). Noveles (Tristeta. Caricatura)*. Barcelona, Il·lustració Catalana, 1906, vol. IX.

Novelas catalanas y extranjeras publicadas en lo folletín de La Renaixensa. Barcelona, La Renaixensa, 1985, vol. 4 (en aquest volum s'hi troba publicada Tristeta, d'Emili Vilanova)

VILLÀ, Miquel.- *Villà*. La Gran Enciclopedia Vasca, Col. "Maestros actuales de la pintura y escultura catalanas", 1975, vol. 15.

VINTRÓ, Àngel.- *Cinquanta dibuïants de Catalunya que formaren època*. Selecció d'obres i textos a càrrec d'Àngel Vintró amb la col·laboració de Lluís Gassó. I una Introducció-Pròleg: "Viatge pel dibuix" per Sempronio. Barcelona, Ed. Glossa, 1981.

The world of M.C. Escher. With texts by M.C. Escher, J.L. Locher. New York, Harry N. Abrams, Inc., Publishers, 1974.

CATÀLEGS

El bestiar de Josep Granyer. Catàleg de l'exposició a la Sala d'Art Artur Ramon (desembre 1987-gener 1988).

Estampas. Cinco siglos de imagen impresa. Madrid, Ministerio de Cultura, Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas 1981 (catàleg de l'exposició)

Inventario de la colección de libros donada por D.Santiago Espona y Brunet. Barcelona, Diputación Provincial de Barcelona, Biblioteca Central, 1960.

Muestrario de caracteres de la Sociedad Alianza de Artes Gráficas. (S.A.D.A.G.)

Pintura catalana postimpresionista 1896-1986. Madrid, Fundación Caja de Barcelona, 1986 (catàleg exposició desembre 1986).

PLANA, Miquel.- **Llibres de bibliòfil (1972-1982)** (Catàleg de l'exposició a l'Escola de Belles Arts d'Olot, setembre 1982)

" **Llibres de bibliòfil.** Figueres, Museu de l'Empordà, abril 1984 (Catàleg de l'exposició).

" **Llibres de bibliofília (1972-1989).** Olot, 1989. (Catàleg de les obres de Miquel Plana).

" **El tòrcul i les lletres.** Col·lecció de llibres de bibliofília. (Olot, gener 1982-setembre-1986). Barcelona, Diputació de Barcelona, 1986. (Catàleg de l'exposició a la Biblioteca de Catalunya la tardor del 1986).

ARTICLES DE DIARIS I REVISTES

ESTUDIOS PRO ARTE

Antecedentes de grabado español de posguerra, per Mariano RUBIO;
En torno al grabado catalán de posguerra, per Francesc MIRALLES
i Rosa QUERALT; **Cincuenta años de grabado en Madrid,** per Rosa
MARTÍNEZ DE LAHIDALGA (abril-juny 1977, nº10, pg.34-79) Barce-
lona.

LA HORA XXV

Publicación mensual literaria al servicio del médico. Director Vicente Esquiros. Barcelona, 1964, nº85.

EL NOTICIERO UNIVERSAL

Pedro Prats y Jaime Pla premios "Ciudad de Barcelona" de pintura y grabado (9-11-1965)

EL PAÍS

Joan Puster obtiene la catedra de Historia Social de la Lengua Catalana en la Universidad de Valencia, per Manuel MUÑOZ (19-7-1986)

Que la hora sea corta, per Gonzalo RODRÍGUEZ (6-9-1986) (escrit sobre Miguel Delibes)

La que habéis armado, per Gonzalo RODRÍGUEZ (7-9-1986) (escrit sobre Miguel Delibes)

El llegat de Francesc Eiximenis, per Xavier RENEDO I PUIG, (28-12-1986)

Benguerel, 60 anys de poesia, per R.PINYOL-BALASCH (19-4-1987)

REVISTA DE CATALUNYA

Josep Granyer, artista, per Jaume PLA (octubre 1988, nº23, pg.93-113)

Emili Grau Sala: la passió per la pintura, per Jaume PLA (octubre 1989, nº34, pg.97-109)

LA VANGUARDIA

Homenatge a Frederic Lloveras, per Conxita OLIVER (7-4-1985)

Un señor de Barcelona, per Lluís PERMANYER (8-11-1987)

* * *

PLA, Jaume.- Proyecto de siglas internacionales para la designación de las características técnicas de los ex-libris. (Ponencia VI Congreso Europeo de Exlibris, Barcelona, 3-6 de julio de 1958)

* * *

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA

GRAN ENCICLOPEDIA LAROUSSE

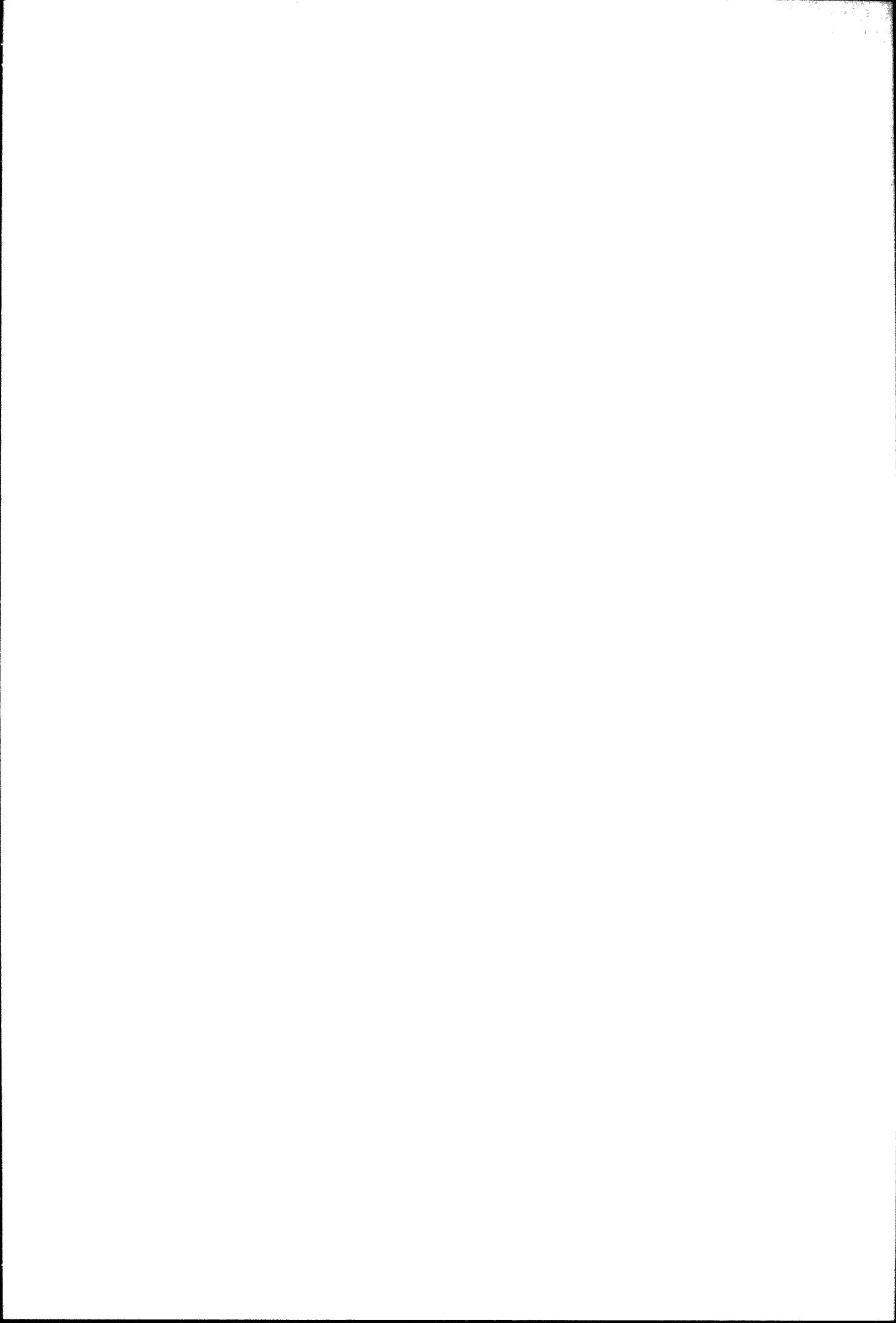
Aquesta primera edició de la tesi doctoral,
**ROSA VERA: UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA
DEL GRAVAT MODERN A CATALUNYA,**
ha estat enllestida la diada de Sant Jordi
del mil nou-cents noranta.

El text ha estat mecanografiat per l'autora
amb una màquina d'escriure electrònica
Olivetti ET 2300.

Tots els exemplars s'han imprès als tallers
Impression's Belles Arts,
sota la direcció de Joan Badia.

L'enquadernació s'ha dut a terme a l'obrador
JANS de Barcelona, a càrrec de Jordi Bosch.

ROSA VERA :
UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DEL GRAVAT MODERN
A
CATALUNYA

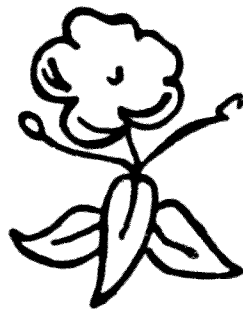

MARIA MERCÈ CASANOVAS I ALEIX

VOLUM II

APÈNDIX I

ELS LLIBRES DE LA ROSA VERA

ÍNDEX

<i>Abreviatures emprades en aquest volum.....</i>	4
<i>Aclariments.....</i>	7
<i>Fitxa genèrica d'un llibre.....</i>	10
<i>Fitxa específica d'un exemplar.....</i>	13
<i>Fitxa d'una il·lustració.....</i>	16
<i>Mostrari de la tipografia i de les filigranes.....</i>	21

I

LLIBRES "ILLUSTRATS" PER JAUME PLA

1. <i>LES COSES BENIGNES</i>	29
2. <i>20 TANKAS</i>	77
3. <i>TRISTETA</i>	166
4. <i>LA MALVESTAT D'ORIANA</i>	237
5. <i>EL NAIEMENT DE L'INFANT JESÚS</i>	269
6. <i>CASTILLA</i>	301
7. <i>BESTIARI</i>	367
8. <i>L'ALBUFERA DE VALÈNCIA</i>	402
9. <i>LES COMARQUES DEL PRINCIPAT</i>	461

II

LLIBRES "DIRIGITS" PER JAUME PLA

1. <i>EL LLIBRE DE LES BÈSTIES</i>	542
2. <i>ÀFRICA NEGRA</i>	587
3. <i>ELS GRAVATS DE XAVIER NOGUÉS</i>	611
4. <i>OBRES COMPLETES DE XAVIER BENGUEREL</i>	627

III

MONOGRAFIES DE LA ROSA VERA.

1. <i>12 PUNTES SEQUES I UN AUTORETRAT DE GRAU SALA</i>	647
2. <i>12 AIGUAFORTS I UN AUTORETRAT DE JOSEP GRANYER</i>	679
3. <i>12 GRAVATS I UN AUTORETRAT DE JAUME PLA</i>	753

ABREVIATURES EMPRADES EN AQUEST VOLUM

ABREVIATURES

a.i.d.	angle inferior dret
a.i.e.	angle inferior esquerre
a.s.d.	angle superior dret
a.s.e.	angle superior esquerre
A.W.c.	Antiga Weiss cursiva
A.W.r.	Antiga Weiss rodona
B.C.	Biblioteca de Catalunya
B.c.	Bodoni cursiva
B.r.	Bodoni rodona
col.	collecció
E.r.	Època rodona
fil.C.G.	filigrana Castell Guarro
fil.G.	filigrana Guarro
fil.M.V.	filigrana Molí Vell
fil.R.V.	filigrana Rosa Vera
G.E.C.	Gran Enciclopèdia Catalana
G.c.	Garamond cursiva
G.r.	Garamond rodona
I.c.	Ibarra cursiva
I.r.	Ibarra rodona
il·lustr.	il·lustrades
J.	anagrama de Jaume Pla
lâm.	làmina
ll.	llapis
M.A.M.	Museu d'Art Modern de Barcelona
N.C.c.	Nicolas Cochin cursiva
N.C.r.	Nicolàs Cochin rodona
op.cit.	obra citada
pg.	pàgina/es

pp.	paper
P.c.	Perpetua cursiva
P.r.	Perpetua rodona
ps.	pisada
pl.	planxa
p.	prova
P.E.	Prova d'Estat
r.d.	remarques a la dreta
r.e.	remarques a l'esquerra
r.i.	remarques inferiors
r.s.	remarques superiors
S.A.D.A.G.	Societat Aliança D'Arts Gràfiques
s.b.	sense bisellar
s.n.	sense numerar
s.r.	sense remarques
s/pp	sobre paper
T.c.	Times cursiva
T.r.	Times rodona
v.	vegi's
vol.	volum

ACLARINENTS

Les fitxes que mostrarem tot seguit han estat elaborades personalment després d'haver considerat les característiques globals dels llibres editats per LA ROSA VERA. Aquestes fitxes són fruit d'una anàlisi detinguda i acurada de cada llibre i també serviran com a pauta per a les col·leccions que s'estudien al Volum III.

Dels setze llibres que va editar LA ROSA VERA, la Biblioteca de Catalunya en posseeix catorze i d'allà els varem analitzar. Els altres dos, així com algun exemplar preferent, els hem consultat del fons de les obres de JAUME PLA. El Museu d'Art Modern de Barcelona només en té uns quants i són de la mateixa sèrie que els de la B.C. Com que no aporten cap novetat, no els analitzem aquí.

Les notes les hem col·locades en acabar cada llibre i estan impreses sobre un paper més fosc per a diferenciar-les de la resta i facilitar la seva localització.

Quan un número, lletra, paraula o text són extrets de l'original, ho expressem entre cometes, després de dos punts o bé amb un altre tipus de lletra.

Les transcripcions de textos són literals i malgrat hi hagi faltes d'ortografia, les hem mantingudes.

Les justificacions del tiratge i els colofons s'han escrit o reproduït del natural, sense corregir-ne res i seguint la mateixa composició.

En l'estudi de cada llibre hem procurat emprar formes de compaginació com a l'original per tal d'oferir una visió més fidel de l'obra. Les caplletres són extretes del propi llibre que s'analitza.

El senyal / vol dir que hi ha canvi de línia a l'original.

Primer sempre estudiem un exemplar de l'edició corrent i després comentem els exemplars preferents amb llurs proves addicionals.

Quan parlem de proves addicionals alludim tant a les proves dels gravats com als dibuixos o als autògrafs -si n'hi ha- per tal de simplificar la seva nomenclatura. En l'anàlisi concreta de cada il·lustració ja diem si és un dibuix o un gravat.

Hem d'advertir que, en parlar de colors, sempre és una apreciació personal i difícil de descriure amb exactitud. És probable que després d'un temps o fins i tot en altres circumstàncies de llum i de conservació es valorin d'una altra forma. El color de les tintes

l'hem citat segons l'ordre en què han estat estampades.

Sempre que el llibre ho ha permès, hem reproduït les il·lustracions, però som conscients que a les fotocòpies es perden moltes qualitats i els traços més subtils gairebé no s'aprecien. De tota manera es pot recórrer a l'original per a comprovar algun comentari quan s'escaigui. Si les mides del full ho permeten, la reproducció de les imatges és de les mateixes dimensions que l'original. Però malgrat sigui reduïda sempre donem la relació del format al punt V de l'anàlisi de la il·lustració o al punt G.3.5 del llibre.

Els autògrafs dels comentaris, en canvi, sempre són com els originals llevat dels que reproduïm a la nota 24 del llibre 20 tankkas i a la nota 17 del llibre Bestiari.

Les planxes corresponents als llibres les vàrem localitzar al taller de JAUME COSCOLLA i de JORDI SÀNCHEZ o al fons de la Secció de Gravats de la Biblioteca de Catalunya. La resta les té encara JAUME PLA o estan repartides en exemplars preferents. Algunes s'han extraviat. La majoria de les planxes originals de les estampes del llibre Els gravats de Xavier Nogués es troben al Museu de les Arts Gràfiques.

Les proves addicionals les hem catalogades segons l'evolució del treball i seguint el següent criteri:

Són proves d'estat (P.E.1, P.E.2...)

- quan encara no tenen el treball com a la definitiva.
- quan les entalles són com a la definitiva, però encara hi ha les remarques.

Són proves en estat definitiu

- si el treball és igual que a la definitiva però estampades en un altre color.
- quan segons la nostra anàlisi el treball era el mateix que a la definitiva malgrat portés una altra numeració.

Quan parlem de monografies ens referim a la sèrie de tres llibres que sota el títol de MONOGRAFIES DE LA ROSA VERA recullen dotze gravats i un autoretrat de GRAU SALA, de JOSEP GRANYER i de JAUME PLA.

El llibre Obres completes de Xavier Benguerel, l'hem considerat dins el grup de llibres "dirigits" per JAUME PLA perquè, malgrat hi hagi una il·lustració seva, també n'hi ha d'altres artistes. Tenint en compte això diem que L'Albufera de València és el vuitè llibre il·lustrat per JAUME PLA i no el novè.

Els possibles dubtes o aclariments que puguin quedar a l'aire pensem que es resoldran en l'apartat de les fitxes i més encara en l'anàlisi concreta de cada llibre.

FITXA GENERAL D'UN LLIBRE

FITXA GENERAL

G

AUTOR

TÍTOL

LLOC

EDITORIAL

ANY

- G.1 BIOGRAFIA DELS AUTORS
- G.2 HISTÒRIA DE L'OBRA
- G.3 CARACTERÍSTIQUES GENERALS

- G.3.1 DISTRIBUCIÓ
- G.3.2 TIRATGE
- G.3.3 SIGNATURA
- G.3.4 TIPOGRAFIA
- G.3.5 ILLUSTRACIONS
- G.3.6 OBSERVACIONS

INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DE LA FITXA

- G. Com autor posem sempre el nom de l'escriptor malgrat en els darrers llibres sigui els gravador el veritable protagonista. Ho fem per establir una norma general i després ja especifiquem qui ilustra qui.

Només a les MONOGRAFIES DE LA ROSA VERA citem com a autor l'artista plàstic perquè és molt clara la intenció de l'obra i el seu títol també ho fa evident. En aquests tres llibres l'autor, el títol, el lloc, l'editorial i l'any de publicació queden reflectits a la portada general de cada obra la qual reproduïm en una fotocòpia.

- G.1 En aquest punt es dóna la biografia de l'escriptor i del gravador de manera molt general ja que en haver-n'hi més d'un es faria massa extens. Creiem que un estudi més profund potser correspondria a un tema monogràfic de cada persona i no a aquesta tesi.

G.2 En aquest apartat es fa una breu ressenya de l'origen de l'obra, de com es va concebre, de qui va sortir la idea o com es va desenvolupar. La informació s'ha tret d'entrevistes personals amb els interessats, de cartes o bé per referències d'altres persones.

G.3

G.3.1 Quan parlem de distribució ens referim a la disposició dels plecs -si el llibre ve en rama i sense relligar- o a la de les pàgines de l'obra. En ella esmentem allò que conté i en quin ordre està col·locat tot emprant la terminologia pròpia dels llibres per tal de donar més rigor a l'estudi. Aquests termes es poden trobar a l'apartat del vocabulari del primer volum.

G.3.2 En aquest punt donem la relació tant dels exemplars de l'edició corrent com dels preferents. De tota manera, en la justificació del tiratge que s'hi adjunta s'hi pot trobar especificat cada sèrie i cada exemplar amb allò que contenen cadascun d'ells.

G.3.3 Aquí es reproduïx la firma dels autors dels pròlegs o dels textos. La dels artistes plàstics les solem mostrar al punt VII de l'anàlisi particular de cada il·lustració, si bé algunes vegades també queden reflectides aquí.

G.3.4 A l'apartat del mostrari de la tipografia reproduïm els diferents tipus de lletra que apareixen als llibres amb el seu cos corresponent i les abreviatures que hem fet servir per a nombrar-les.

G.3.5 En citar les il·lustracions ens referim tant a les estampes de cada obra com a les vinyetes, a les caplletres o als culs-de-llàntia. En aquest apartat també es parla de les planxes, de la seva localització, del material i de si estan o no cancellades.

G.3.6 En aquesta secció es comenten les característiques del llibre que s'analitza i que no s'han citat en cap dels apartats anteriors. Són observacions de caire general que afecten a tota l'obra, mentre que els aspectes més particulars es fan constatar en l'anàlisi específica de cada llibre.

PITXA ESPECÍFICA D'UN EXEMPLAR

FITXA ESPECÍFICA

E

- E.1** NÚMERO DE L'EXEMPLAR
- E.2** DISTRIBUCIÓ
- E.3** PROPIETARI
- E.4** PROCEDÈNCIA
- E.5** MIDES
 - E.5.C** COBERTES
 - E.5.F** FULLS
- E.6** NÚMERO DE PÀGINES
- E.7** NÚMERO D'IL·LUSTRACIONS
- E.8** PAPER I FILIGRANES
- E.9** OBSERVACIONS

INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DE LA FITXA

- E.1** Aquí es cita el número de l'exemplar concret que estem analitzant.
- E.2** Normalment aquest punt coincideix amb el G.3.1, però a voltes hi ha proves addicionals o d'altres que en manquen i així es fa constar.
- E.3** Sempre ens hem basat en l'exemplar de la B.C. perquè és una mostra representativa dels exemplars més comuns i ens era fàcil d'accedir-hi. Només La malvestat d'Oriana i Obres completes de Xavier Benguerel pertanyen a JAUME PLA. D'altres llibres, també n'hem analitzat algun exemplar preferent.
- E.4** En aquest punt hem citat com i quan va arribar l'exemplar al seu lloc de destí.
- E.5** Les mides les donem en mil·límetres i corresponen a les cobertes (E.5.C) i a les mides dels fulls (E.5.F).

- E.6** Tal com diu l'enunciat, aquí fem constar el número de pàgines de l'exemplar, tant les numerades com les no numerades i si porten o no cap il·lustració.
- E.7** Quan parlem d'il·lustracions parlem d'imatges gravades i també dels dibuixos, s'hi n'hi ha.
- E.8** Les filigranes es reproduïxen a l'apartat "Mostrari de la tipografia i de les filigranes", amb les abreviatures que hem utilitzat per a citar-les.
Les filigranes corresponen als exemplars analitzats, però sempre n'hi poden haver d'altres ja que a JAUME PLA li agradava fer tiratges sobre papers que comprava o trobava per algun raó de món amb marques a l'aigua molt especials. Algunes d'elles es citen en l'exemplar concret i no en el mostrari general.
- E.9** Les observacions són aquells aspectes que fan referència a l'exemplar concret que analitzem i que li donen una personalitat pròpia, identificant-lo com aquell exemplar i no com un altre. Ens referim, per exemple, a la seva catalogació per part dels propietaris, a la seva marca o segell, a la seva numeració, etc.

PITXA D'UNA IDLUSTRACIÓ

FITXA TÈCNICA D'UNA ILLUSTRACIÓ

- I AUTOR
- II TÍTOL
- III DESCRIPCIÓ
- IV TÈCNICA
- V MIDES **pl** planxa
 ps pisada
 pp paper
- VI SUPORT
- VII SIGNATURA
- VIII ESTAT o ANOTACIONS
- IX OBSERVACIONS

INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DE LA FITXA

La catalogació que nosaltres donem a la il·lustració (Gravat 1, Gravat 2, Vinyeta 1, Cul-de-liàntia 2...) segueix l'ordre en què apareixen a l'obra. De tota manera, per facilitar la seva localització i evitar possibles errors d'identificació, citem la pàgina on es troba ubicada i, si ens ha estat possible, la reproduïm en fotocòpia.

Normalment, junt amb l'anàlisi de les il·lustracions, fem un comentari del text que l'acompanya per tal de demostrar el lligam entre la imatge gravada i la paraula escrita, tant si és el gravat el que il·lustra el text com a la inversa.

Quant a les proves addicionals, P.E.1 vol dir prova d'estat número 1, P.E.2, prova d'estat número 2, i així successivament. Pot ser que la prova que nosaltres citem com a P.E.1 porti en la seva numeració original "2on estat", per exemple, però com que és el primer estat que conté l'exemplar, ho fem constar com a tal i al punt VIII ja diem quina anotació porta el gravat.

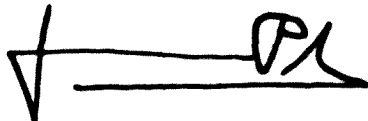
- I Quan les il·lustracions són del mateix autor, com és el cas de tots els llibres llevat de les Obres completes de Xavier Benguerel, omitem aquest punt.

- II El títol sempre és l'original que li va donar el gravador. En algun cas, però, com a Tristeta, els hem posat nosaltres per tal d'identificar-los millor. De tota manera quan això succeeix ho fem constar abans.
- III Les descripcions s'han fet a partir d'una visió personal, però intentant ser el màxim d'objectius possible. Quan la il·lustració correspon a un lloc concret de la realitat hem procurat citar els noms als quals pertanyen ajudats del propi text o de la pròpia investigació.
Quan parlem de "dibuix invertit del gravat" som conscients que és el gravat el que s'inverteix i que el dibuix és anterior, però com que partim de l'anàlisi de l'estampa, ella és el nostre punt de referència. Els dibuixos sempre es troben amb el conjunt de proves addicionals i els comentem després d'haver vist els gravats definitius, els quals prenem com a pauta per explicar tota la resta.
- IV: Donat que aquesta tesi està feta per persones que practiquen el gravat, hem volgut ser el màxim de rigurosos en l'estudi de les tècniques. Hem procurat descriure-les totes encara que n'hi hagués en poca quantitat. Creiem que el tipus de treball així ho requeria i no hem volgut caure en la simplicitat de parlar de tècnica mixta i prou.
Totes les proves són estampades en negre si no es diu una altra cosa.
- V Les mides són en mil·límetres i es dóna la relació per ordre. En primer lloc les de la planxa (pl) -si l'hem poguda veure-, en segon lloc la de la pisada (ps) i per últim la del paper (pp).
Quan donem les mides sense indicar a què corresponen (22 x 150) ens referim sempre a la pisada.
En els dibuixos comentem la mida de tot el paper i no la de la imatge.
Quan a les proves d'estat hi posem les mides de la pisada és per indicar que són diferents a les de l'estampa definitiva. Solen ser més grans perquè es tracta de l'espai de les remarques, que encara que no estiguin gravades ho estaran en proves ulteriors.
Si no es donen mides, s'entén que és com la definitiva.
La diferència entre les mides de la planxa i les de la pisada és molt poca, però la fem constar per demostrar com es dilaten les fibres del paper i també per fer pales que hem tingut la planxa a les nostres mans.
- VI En aquest punt parlem del suport. Tant de la matriu (metall o fusta) com del paper on s'ha fet el dibuix o s'ha estampat el gravat.

Si no s'esmenta el tipus de paper, cal entendre que és el mateix que el de l'edició corrent.

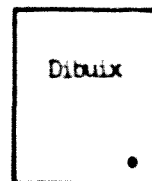
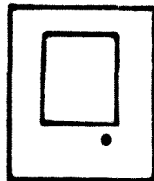
- VII** Normalment les estampes que formen part d'un llibre no van signades. Si alguna porta la firma, ho citem en aquest apartat o en les anotacions generals (punt E.9).

La firma de JAUME PLA com que apareix molt sovint, a voltes només diem: Jaume Pla. Aleshores ens referim a aquesta:

A handwritten signature in black ink, consisting of a vertical line on the left, a horizontal line extending to the right, and a stylized 'PL' monogram at the end.

Si n'és una altra, la reproduïm en el seu lloc.

Quan en el gravat diem que la signatura és a l'a.i.d., significa fora de la imatge:

Si és a dintre o a la planxa ja ho aclarim.

En els dibuixos es considera l'angle del full:

- VIII** En aquest espai tant hi fem constar la numeració del gravat, el seu estat, com qualsevol anotació referent a aquella prova o dibuix. Sempre ho posem entre cometes per indicar que és una transcripció literal. Tal com hem comentat al començament, nosaltres cataloguem i numerem les proves segons el conjunt que hem trobat en l'exemplar i, a voltes, no coincideixen amb les de l'autor. Les hem ordenades segons l'evolució del treball i si no estem d'acord amb la numeració original ho declarem, sempre però fent constar la numeració o anotació original i explicant el perquè no compartim aquell criteri.

- IX** A les observacions comentem la part tècnica del gravat, la seva factura, les cremades de mordent, el treball de les entalles, el tipus de traç... A les monografies també es fa un breu comentari del text que glossa l'estampa del qual, a vegades, en reproduïm algun fragment per afavorir la descripció i demostrar la compenetració entre imatge i text.

En l'estudi de les proves addicionals citem on rau la diferència entre una prova i l'altra, o bé on es troben les remarques, si n'hi ha. Sempre entre prova i prova hi ha increment d'enta-

lles encara que només sigui a les remarques , però moltes vegades no ho comentem perquè es faria inacabable. Tanmateix, si el cataloguem com un estat diferent, és segur que hi hem trobat divergències amb l'anterior.

Quan diem que la prova està bisellada volem donar a entendre que ja no hi ha remarques. De no ser així diem que està bisellada però amb les remarques.

Si comentem que la prova no està tallada, ens referim que encara porta les remarques, les quals desapareixeran quan es facin els bisells.

MOSTRARI DE LA TIPOGRAFIA
I
DE LES FILIGRANES

TIPOGRAFIA DELS LLIBRES

ANTIGA WEISS rodona : A.W.r.

lada. La penetrant olor del barris tan poc donats als
llores perfumava aquells gustos de l'olfacte ni a

cos 14

ANTIGA WEISS cursiva : A.W.c.

*Per la seva part, Marià Vilanova, el vell Barnum balzacià
de les festes majors provincianes, aquell Micawber enriquit i em-
prenedor de la Barcelona vuit-centista, mor deixant als seus fills*

cos 14

*una plena madurez. El sentido expansivo y universal del tiempo
de Carlos V exigia una forma histórica para describir lo exo-
tico y lo aventurero de un nuevo mundo y unas intrépidas*

cos 20

BODONI rodona : B.r.

Las condiciones señaladas se encuentran en los cuerpos más

cos 16

BODONI cursiva : B.c.

En sentido de parodia los subconscientes europeos del resentimiento y la inferioridad. Por otra parte, invade Europa la

cos 12

EPOCA rodona : E.r.

de nit. Els negres s'alcen del jaç. No en veieu més que els drapots que els tapen, dels homes, no res. No mostren

cos 16

GARAMOND rodona : G.r.

Pocos escritores que no sean los grandes clásicos de la Edad de Oro han merecido elogios más fervorosos que Jovellanos.

cos 12

Terrassa, entitat representativa de l'art i de la cultura, que portà una vida esplendorosa i intensa en aquest camp sota la

cos 16

GARAMOND cursiva : G.c.

Pocos escritores que no sean los grandes clásicos de la Edad de Oro han merecido elogios más fervorosos que Jovellanos. El conde de Toreno

cos 12

La Terrassa dels anys trenta, aquella que Jaume Pla va conèixer de jove, mirava cap a Barcelona, però també te-

cos 16

IBARRA rodona : I.r.

calça, l'ull que l'albira, i la boca que li besa el cinyell. Quan ell passa, els uns sospiren, els altres s'empegueixen, i tothom el

IBARRA cursiva : I.c.

Qualques errades, que semblaran tipogràfiques, no són més que possibles errades del còdex

NICOLAS COCHIN rodona : N.C.r.

idea del to i propòsit d'edificació popular de l'última de les grans obres catalanes d'aquell incansable escriptor,

NICOLAS COCHIN cursiva : N.C.c.

dolça i tan cara jove, que apar que sia àngel de Déu, i que t'hagi parit esta nit aquest tan bell fill, que par que hagi ja un any, i que

no li donis nengun confort? I si haguessis per muller una captiva, encara si li degueres haver aparellada alguna gallina; quant més que

PERPETUA rodona : P.r.

Si la época de Carlos V estaba especialmente caracterizada por el predominio de los hombres de armas y por el humanismo europeo,

La escritura a máquina data de fines del siglo XVIII, y aunque su invento ha tenido en el mundo gran resonancia,

cos 12

cos 14

Los primitivos habían dado la máxima vida poética a los temas de última Edad Media, renovados en la ideología y la

cos 18

PERPETUA cursiva : P.c.

La escritura a máquina data de fines del siglo XVIII, y aunque su invento ha tenido en el mundo gran resonancia, no se le ha

cos 14

Después de la insurrección de Omar, el estado de los mozárabes es violento e insostenible, asimilándose cada vez más el espíritu y lengua de la raza dominadora. Hasta se traducen al árabe textos de

cos 18

TIMES rodona : T.r.

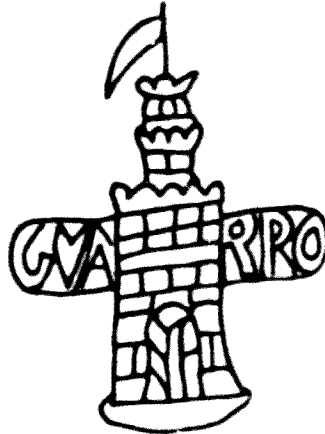
—Parlar mal de nostra mena,
és mania dels estius;
tanmateix no anem, els mascles,

TIMES cursiva : T.c.

guanyada, la devoció unànime del nostre públic. Més de mig segle de presència vivaç, una collita fluida, el mestratge que ningú no discuteix, han fet del nom de Carner

FILIGRANES DELS LLIBRES

FILIGRANA CASTELL GUARRO : Fil.C.G.

FILIGRANA GUARRO : Fil.G.

FILIGRANA ROSA VERA : Fil.R.V.

FILIGRANA SIRENA (2)

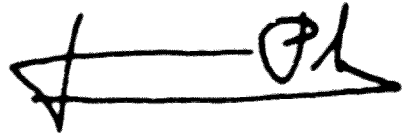
Aquestes són les filigranes que figuren regularment als llibres de LA ROSA VERA. En exemplars preferents o en els fulls d'algunes proves addicionals n'hi trobem d'altres, però només apareixen una o dues vegades i les reproduïm en el seu moment.

- (1) Filigrana que apareix a les proves addicionals de l'EXEMPLAR DE COL·LABORADOR A del llibre L'Albufera de València (v. nota 16 d'aquest llibre)
- (2) Filigrana de l'EXEMPLAR ÚNIC del llibre Bestiari (v. el punt E.8 d'aquesta obra)

LLIBRES "IDLUSTRATS" PER JAUME PLA

LES COSES BENIGNES

F. Ruyter

FITXA GENERAL

G

AUTOR: JOAQUIM RUYRA

TÍTOL: Les cose benignes. Gravats a l'aiguafort
per Jaume Pla.

LLOC: Barcelona

EDITORIAL: Edicions de La Rosa Vera

ANY: MCMXXXV (1935) (1)

G.1

JOAQUIM RUYRA I OMS (Girona, 1858 - Barcelona, 1939). Cursà la carrera de dret, però la seva vocació fou la d'escriptor.

Format dins el modernisme, escriví prosa, poesia i un xic de teatre en el qual no tingué gaire èxit. Fou un escriptor molt personal, costumista i

d'una gran formació humana. El seu excés de modèstia el feia renunciar fins i tot a la glòria de la fama literària en pro del seu cristianisme.

Obtingué premis als Jocs Florals de Girona i de Barcelona i col·laborà a diferents revistes i publicacions,

entre les quals podríem anomenar La Renaixença, La Revista, La Il·lustració Catalana, El Matí i Recull, revista blanenca que va donar un aire nou i alegre al Mestre RUYRA pel contacte amb els joves que hi treballaven.

RUYRA estimava la mar i, a Blanes, tenia fama la seva tertúlia d'intel·lectuals i lletraferits d'arreu.

També fou membre de l'Institut d'Estudis Catalans, essent un gran col·laborador de FABRA en la collita de mots i la discussió de problemes de caire filològic. Per aquesta tasca, i com a teòric literari, la seva persona fou respectada per les generacions noucentistes que el consideraren un mestre per la seva contribució a la consolidació de la llengua literària.

L'escenari de les seves obres té lloc majoritàriament a Girona, la seva ciutat nadiua, i a Blanes, on hi passà la infantesa i altres moments de la seva vida. D'aquestes vivències se'n deriva el seu minuciós coneixement de la zona i ens fa entendre millor el verisme d'obres com Les coses benignes, on l'acció té lloc precisament al convent dels caputxins de Blanes (2).

JAUME PLA I PALLEJÀ (Rubí, 1914) (3).

L

G.2

Les coses benignes consta de cinc capítols on se'ns explica la visita al convent dels caputxins de Blanes del Pare Provincial de l'orde, el pare Armengol. Aquest, pensant-se trobar milers de defectes i de disbauxa, motivats per la sensualitat del lloc, només descobreix bondat i bon exemple per part dels religiosos que allí es congreguen, i

sobretot del pare Sadurní, protagonista i inspirador de les il·lustracions del relat, tal com veurem tot seguit.

El pare Sadurní fa palès, a través de la seva senzillesa i humilitat, la bellesa natural de "les coses benignes".

JAUME PLA es va impressionar amb la lectura de la novella de RUYRA i decidí que aquella podia ser la seva primera obra dins del món de la bibliofília. I així fou.

Efectivament, aquest és el primer llibre que JAUME PLA va il·lustrar amb gravats originals (abans n'havia il·lustrat d'altres però amb dibuixos) i que dirigí ell mateix.

Si bé és un dels llibres que li fa més vergonya de mirar-se, i no respira l'aire propi amb el qual fou coneguda LA ROSA VERA en el sentit de ser l'escriptor qui il·lustrí el gravador, podem afirmar -però- que va ser una aportació rellevant per l'obra futura de Les Edicions.

A través del seu contacte amb la impremta "Montaner i Simón", on el senyor CAPMANY hi dirigia una secció de bibliofília, JAUME PLA pogué conèixer tots els secrets de com es feia un llibre.

Segons el mateix PLA, Les coses benignes és una obra d'aprenent que tingué com a base i escola els llibres de bibliòfil de GUSTAU GILI d'Edicions La Cometa.

De la venda d'aquest llibre en tingué cura JOSEP PORTER (4) i fou un veritable èxit perquè es van vendre tots els exemplars.

Les coses benignes, tal com ja hem esmentat, es va imprimir a la impremta de SALVADOR SALVADÓ I COTS amb una Minerva de dos roleus que feia difícil el tintatge. En aquesta impremta s'havien de compondre les pàgines mica a mica per aprofitar les lletres, mentre que a la S.A.D.A.G., on més tard JAUME PLA solidificaria el seu aprenentatge, podien fondre-les i fer tot el llibre de cop.

En aquesta obra és la primera vegada que JAUME PLA féu servir la lletra Bodoni, neoclàssica, de perfils molt fins i que es trenquen amb facilitat. La lletra pren el nom del seu creador, l'impressor italià GIAMBATTISTA BODONI (1740-1813).

En un apunt biogràfic sobre JOAQUIM RUYRA editat als Quaderns Literaris en motiu de la publicació d'aquesta obra, es deia el següent:

Les coses benignes, que publiquem en aquest volum, és a judici de crítics eminents, una de les seves millors obres, segurament la millor; (...) (5).

No podem pas dir el mateix del qui onze anys més tard l'illustraria. JAUME PLA, si bé amb aquest llibre es llençava a una veritable cursa editorial, encara no es presentava com un atleta consumat. Li calia córrer molts metres i fracassar més d'una vegada per esdevenir un bon il·lustrador i director de llibres.

G.3

G.3.1

1. Portadella.
2. Portada a tres tintes (gris, sanguina i sèpia) gravada a l'aiguafort i a l'aiguatinta: JOAQUIM RUYRA / LES / COSES / BENIGNES / (emblema ROSA VERA) / GRAVATS A L'AIGUAFORT PER/ JAUME PLA /
3. Justificació del tiratge.
4. V capítol amb caplletra xilogràfica en color i encapçalats per cinc gravats que porten el text imprès dintre la pisada de la planxa i quatre culs-de-llàntia, tots ells aiguaforts.

5. Colofó.

G.3.2

Aquesta edició consta de 150 exemplars numerats, tirats a vuit tintes amb premsa de mà sobre paper de fil Extra Blanc de la casa Guarro, signats per l'autor de les il·lustracions i repartits de la següent manera:

Exemplar número 1, que conté: els dibuixos originals, estudis i proves d'estat de totes les planxes; tres sèries de proves definitives en negre sobre paper Japó imperial, fil antic i Holanda, una altra sèrie acolorida a mà, amb paper de l'edició, les planxes de metall dels quatre culs de llantia, i un autorretrat de l'artista, a l'aiguafort.

Exemplar nominat.

Exemplars del 2 al 7, amb les proves d'estat de totes les planxes, dues sèries de proves definitives: una en negre sobre paper de fil antic, l'altra amb paper de l'edició, acolorida a mà, i un dels coures gravats. Exemplars nominats.

Exemplars del 8 al 13, amb les proves d'estat d'una de les planxes i dues sèries de proves definitives en negre: una sobre paper de fil antic i l'altra sobre paper de l'edició. Exemplars nominats.

Exemplars del 14 al 145, amb gravats corresponents en estat definitiu.

Cinc exemplars de col·laborador, sense numerar, fora de la venda. (6)

G.3.3

Només l'exemplar, i no les estampes, està signat autògrafament per l'illustrador al peu de la justificació del tiratge, tal com es reproduueix:

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jaume Pla', written over a horizontal line.

G.3.4

El llibre està compost a mà per l'impressor SALVADÓ I COTS amb lletra B.r. cos 16, sense accentuar les majúscules.

En contra d'una quantitat, a vegades massa gran, de persones que encara avui afirmen que les majúscules no s'accentuen, les de Les coses benignes tampoc ho estan; però no pas per complaure aquesta irracional creença, sinó pel fet que els caràcters de les lletres encara no portaven aquest signe gràfic.

G.3.5

Tots els gravats són aiguafortats i foren estampats pel mateix gravador en un total de deu (7).

Un catàleg editat a Barcelona l'any 1961 sobre Las Ediciones de La Rosa Vera, i que es pot trobar a la Biblioteca de Catalunya (8), diu el següent d'aquest llibre:

"1. JOAQUIM RUYRA: Les coses benignes.1935.10 gravados al aguafuerte y puntaseca de Jaume Pla. Edición de 150 ejemplares.

Agotado"

Aquest catàleg seryala molt bé que el llibre consta de deu gravats i no pas de nou com diu F. XAVIER PUIG ROVIRA en el seu estudi sobre JAUME PLA (9).

Efectivament, nou són els gravats que illustren Les coses benignes, però el títol del llibre ve donat en un gravat a l'aiguafort i a l'aiguatinta que cal incloure'l, si bé no pas com a il·lustració referent al text, sí com a gravat.

Les planxes van ser repartides en alguns exemplars preferents. JAUME PLA només té un zenc que correspon a un cul-de-llàntia completament oxidat. La resta eren de coure i de llautó.

G.3.6

És el primer llibre de LA ROSA VERA i el primer il·lustrat per JAUME PLA en aquestes Edicions.

Tots els capítols s'inicien amb un gravat amb el text imprès a la part inferior, i clouen amb un cul-de-llàntia, llevat del capítol IV que no en té.

La compaginació del text està estretament lligada amb la mida de la pisada de la planxa, on la part escrita ocupa el mateix espai que la cubeta, dissimulant d'aquesta manera l'empremta que ha deixat la pressió del tòrcul, mercès als efectes òptics de la disposició de les lletres.

Les capitals són xilografies gravades al boix pel mateix il·lustrador i són estampades en un altre color.

Les entalles dels aiguaforts són molt simples i gairebé mai no es creuen entre sí. Solen ser traços paral·lels o bé tor-

nant enrera com si formessin una mena d'ham.

Dels cent-cinquanta exemplars que es van editar, en veurem tot seguit tres de diferents.

Un d'ells, el número 10, és actualment propietat de la Biblioteca de Catalunya mercès a la donació del senyor JAUME ESPONA (10) que, entre molts d'altres llibres, llegà a aquesta entitat l'any 1959.

FITXA ESPECÍFICA

E

E.1 i E.8

Exemplar nº 10 d'una edició de sis numerats de 8 a 13, amb les proves d'estat d'una de les planxes i dues sèries de proves definitives, una sobre paper de fil antic, de la qual en manca una, i l'altra sobre paper de l'edició, Extra Blanc de la casa Guarro, amb la fil.G. en alguns fulls.

E.2

La distribució del llibre és en tot igual a l'especificada en el punt G.3.1. Hi ha però un exlibris de JAUME PLA per a JAUME ESPONA a la contracoberta anterior (11), i després del colofó trobem quinze proves addicionals (nou proves en estat definitiu i sis proves d'estat d'una de les planxes).

E.3

Biblioteca de Catalunya.

E.4

Llegat del Sr. JAUME ESPONA I BRUNET, any 1959.

E.5

E.5.C: 250 x 190

E.5.F: 240 x 185

E.6

93 pg. illustr. + 3 pg. s.n. + 15 lám.

E.7

1 exlibris , 10 gravats que il·lustren el llibre (el primer fa de portada) i 15 proves (12) diferents dels gravats del mateix llibre (13).

E.9

El llibre està enquadernat amb tafilet d'un color acigronat i porta les lletres de: J. / Ruyra / Les coses / benignes / incrustades sobre el llom amb or.

Les guardes són de paper estampat a mà, pel sistema de suspensió dels colors, fent aigües granatoses i rosades.

Al peu de la contracoberta anterior figura la inscripció:
BRUGALLA-1945.

Cada gravat porta un full de paper brillantina al davant re-
l·ligat amb el mateix llibre.

Darrera de la guarda final hi ha un paperet enganxat on hi
diu textualment: Diputació Provincial / de Barcelona / Bi-
blioteca Central / Reg^o 100953 / Sig^o Res. 345-4° /

En un inventari de la collecció de llibres donats pel senyor
JAUME ESPONA a la Biblioteca de Catalunya, consta el següent:

"863 Ruyra, Joaquim. Les coses benignes. Gravats a
l'aiguafort per Jaume Pla. (S.l., s.n., s.a. Hilo, n^o10. En-
cuadernación Brugalla. Tafilete con hilos de oro)

Res. 345-4°- " (14)

Com es pot veure, això no es del tot cert, ja que
el llibre s'edità a Barcelona, dintre Les Edicions de LA RO-
SA VERA, l'any 1935.

ANÀLISI DE LES ILLUSTRACIONS

L'EXLIBRIS

I: JAUME PLA

III: el tema mostra el davallament de Jesús de la Creu aju-
dat per Josep d'Arimatea i Nicodem. Als peus del grup
hi ha una roda dentada, una llançadora de fusta, una

bobina i dues bitlles, elements tots ells propis del tarannà tèxtil.

El conjunt fou copiat directament del Davallament que hi ha al monestir de Sant Joan de les Abadesses fet amb talla (15).

Tot voltant la planxa, d'esquerra a dreta s'hi llegeix: JAUME ESPONA DIPUTACION PROVINCIAL DE BARCELONA BIBLIOTECA CENTRAL-EX LIBRIS.

IV: burí sobre coure. V: ps: 102 x 75 ; pp: 150 x 125.

VI: fil Guarro, fet a mà i a la forma, de color marfil, elaborat expressament pels exlibris de JAUME PLA, amb barbes, d'un acabat granulat, amb poc carteig i no gaire gruixut.

VII: anagrama P , a.i.e., a la planxa.

Davallament del monestir de Sant Joan de les Abadesses
(Girona). Talla de fusta policromada de l'any 1251.

IX: el burí està treballat amb línies paral·leles, fent una trama en dues direccions. Les lletres són d'un sol traç d'eina.

A més de l'original d'aquest exlibris, la Biblioteca de Catalunya posseeix un dibuix, quatre proves d'estat i un estat definitiu.

Les proves van presentades sobre paper Guarro i enganxades en forma de plects, de dues en dues, una a la coberta anterior i l'altra a la contracoberta posterior.

En un primer plec podem veure el dibuix original i la primera prova d'estat.

PRIMER PLEC

DIBUIX

III: és el mateix tema que l'exlibris comentat, però hi manca la roda dentada.

IV: llapis i tinta.

V: pp:105 x 76

VI: vegetal s/pp de gravat.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d. , en el paper on està enganxat.

VIII: "Original", ll., a.i.e.

IX: tot el dibuix és en llapis llevat de les lletres que són en tinta negra.

P.E.1

III: el tema és el mateix que el definitiu, amb tots els elements, tret de les lletres on només hi figura : JAVME ESPONA.

IV: burí.

V: ps: ? x 85 , pp: 115 x 94

VI: gravat G. s/pp gravat G.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.

VIII: "1er estat", ll., a.i.e.

IX: la planxa d'aquesta prova és més gran que la definitiva. La part inferior està tirada a planxa perduda i per això no podem saber les mides de l'alçada. Al marge dret s'aprecien unes remarques de burí que es mantindran a la planxa fins al darrer estat. Hi manquen encara els treballs d'ombres.

SEGON PLEC

P.E.2

III: igual que el definitiu, amb totes les lletres.

IV: burí tallat prop dels bisells.

V: ps: ? x 85 ; pp: 108 x 90

VI: gravat G. s/pp gravat G.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.

VIII: "2on estat", ll., a.i.e.

IX: seguim veient les remarques.

P.E.3

IV: burí en bistre tallat prop dels bisells.

V: ps i pp: 98 x 72

VI: gravat G. s/pp gravat G.

VII: Jaume Pla, ll. tinta, a.i.d.

VIII: "3er estat", ll., a.i.e.

IX: l'estampa està tallada eliminant les remarques de burí que en les properes proves tornaran a aparèixer i ens demostraran que la planxa no s'ha alterat.

TERCER PLEC

P.E.4

IV: burí tallat prop dels bisells.

V: ps: ? x 85 ; pp: 110 x 91

VI: gravat G. s/pp gravat G.

VII: Jaume Pla, llapis tinta. a.i.d.

VIII: "4rt estat", ll., a.i.e.

IX: les mides són iguals que les del primer i segon estat, sense saber tampoc l'alçada. Tornen a aparèixer les remarques al marge dret de l'estampa.

ESTAT DEFINITIU

IV: burí.

V: ps: 7 x 85 ; pp: 110 x 90

VI: gravat G. s/pp gravat G.

VII: anagrama *J*, a.i.e., a la planxa. Jaume Pla, ll., a.i.d.

VIII: "Estat definitiu", ll., a.i.e.

IX: segueixen les remarques a la dreta.

Cap prova porta data, i és del primer al segon estat on s'hi veuen les majors diferències i canvis de dibuix, la resta gairebé són iguals que el segon estat. Les mides del plec on van enganxades les proves són de pp: 250 x 175.

A la Biblioteca de Catalunya també hi ha la planxa de coure (pl: 102 x 75), de bisells prims i roms i amb una sèrie de proves de burí al darrera.

També tenen, demés, una prova igual que la del llibre però sense enganxar i estampada en negre sobre el mateix paper que l'original, però d'unes dimensions superiors (pp: 185 x 145). Aquesta és la mida normal que JAUME PLA es feia fer pels exlibris, encara que el que hi ha en el llibre és més petit. La prova només està signada a la planxa, tal com la de la contracoberta del llibre que ens ocupa.

A la portada, abans de la justificació del tiratge, ens trobem amb el primer dels gravats que componen l'obra.

Si bé no és un gravat que ilustra el text, cal fer-ne esment ja que forma part del conjunt de l'exemplar. Aquest és precisament el que PUIG ROVIRA no contempla a l'hora de fer la ressenya del llibre.

PORTADA

III: correspon al títol complet de l'obra. En ell hi diu:

Joaquim Ruyra / LES / COSES / BENIGNES / (emblema ROSA VERA) / GRAVATS A L'AIGUAFORT PER / JAUME PLA .

IV: aiguafort i aiguatinta estampats a la "poupée" a tres tintes -gris, sanguina i sèpia-.

V: 170 x 115

IX: hi ha estampat el segell de la B.C. al marge i, al dors, porta el número del registre.

CAPÍTOL I (pg.11-22)

Un gravat inici de capítol i un cul-de-llàntia.

El capítol relata l'arribada del pare Armengol, Provincial de l'orde dels caputxins, al convent de Blanes, acompanyat de fra Benetic.

JOAQUIM RUYRA ens explica amb molta gràcia i detallisme tot el recorregut a peu des de Malgrat, on els deixà la diligència, fins al convent; amb comentaris de les anècdotes i entrebancs que es troben entremig i dels pensaments que d'això en fa el pare Armengol.

A la primera plana d'aquest capítol podem veure-hi un gravat amb un paisatge de Blanes, al Maresme.

Els gravats no tenen títol, però per facilitar la seva identificació ens hem pres la llibertat d'intitular-los.

GRAVAT 1 (pg.11)

III: Paisatge de Blanes:Cala Furcanera. En un primer terme se'ns presenta el mar amb un penyal al mig. A la dreta,

un tros del poble arran d'aigua i un vaixell petit que navega per l'esquerra. Al centre ,i més llunyà, el convent dels caputxins enfilat dalt d'un petit turó que, a la realitat, porta el nom de "Punta del convent". Al fons,unes muntanyes amb un castell al capdamunt, és el castell de Sant Joan.

V: 160 x 115

IX: La tinta de l'aiguafort és d'un to negre violat. La caplletra és entintada en gris, un gris blavós:

A set hores del matí, dintre un nuvol de polseguera, arriba a Malgrat la diligència de Barcelona, i en dava-

.....

CUL-DE-LLÀNTIA I (pg.22)

El cul-de-llàntia ens mostra el convent dels caputxins als afores de Blanes, restaurat enguany com a venda pel Sr. CASAS I CARBÓ.

III: Convent dels caputxins de Blanes. Veiem l'entrada del convent situat damunt d'un turó i al fons, a l'esquerra, el mar amb un veler que hi navega. En primer terme, un arbre.

V: 55 x 53 . Bisells molt estrets.

CAPÍTOL II (pg.25-39)

Un gravat inici de capítol i un cul-de-llàntia.

Aquest segon capítol explica la visita a les diferents estances del convent. El pare Armengol vol cercar alguna cosa malfeta i desagradable per poder castigar-la, i creu haver-ho trobat a l'interior d'una cella on un frare, amb la finestra oberta, és envoltat de més i més ocells que amb gran aldarull trenquen el silenci i la pau del convent.

Prova del gravat 2 que encapçala el capítol.

GRAVAT 2 (pg.25)

III:El pare Sadurní de Croÿlles voltat d'ocells a la seva

cella. Hi ha la imatge d'un frare caputxí dempeus, que pel text podem afirmar que és el pare Sadurní de Croÿlles, amb cinc pardals damunt el seu braç dret i un a cada espatlla. A la dreta, un porticó de la finestra és obert i a l'esquerra, damunt la paret, hi ha una creu amb un ram de flors de camp al dessota. El frare porta barba i bigotí i el cabell tallat a l'estil de Sant Francesc.

V: 165 x 120 .

IX: El gravat és estampat en bistre. La capital és la mateixa que la del primer capítol, però ara és entintada en color ocre:

A L pare Armengol, home d'oració i estudi, dolç i àdhuc apocat de caracter, més idealista que coneixedor de la

.....

JAUME PLA va copsar bé en aquest gravat la complexió i l'aspecte físic del pare Sadurní tal com ens el descriu JOAQUIM RUYRA en les seves pàgines, i no es va deixar portar per la idea que tenen alguns *indignes artistes que ens pinten grassos i falagets* (referint-se als frares) *trincant al volt d'una taula de disbauxa o al peu d'una bóta de celler.* (pg.37)

CUL-DE-LLÀNTIA 2 (pg.38)

És apaïsat i ens mostra uns ocells recolzats da-

munt els barrots d'una cadira.

III: Ocells damunt d'una cadira. En aquest cul-de-llàntia podem veure quatre ocells, quatre pardals afilerats damunt el respatller d'una cadira de la qual només se'ns mostra la part superior.

V: 35 x 65. De bisells molt estrets.

IX: entintat en bistre.

CAPÍTOL III (pg.41-58)

Un gravat inici de capítol i un cul-de-llàntia.

En aquest tercer capítol, JOAQUIM RUYRA ens relata la vida del pare Sadurní i de com es va guarir de la seva malaltia, la tisi, mercès a l'acció del sol i el mar de Blanes.

Tothom l'estimava i fins i tot els llops de mar el respectaven i li demanaven consells de com aniria la pesca aquell dia i on els calia d'anar per tornar amb les xarxes ben farcides.

GRAVAT 3 (pg.41)

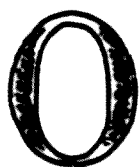
III: El pare Sadurní assolellant-se vora el mar. En un primer terme, i a la dreta, un home en banyador, el pare Sadurní, pren el sol estirat damunt una roca. La roba i les sandàlies al seu costat. Al bell mig de l'estampa i dins del mar, suren dues roques altes (la punta de Santa Anna); a l'esquerra i a l'horitzó, dos petits velers naveguen tranquil·lament. El pare Sadurní apareix molt

prim, amb la cama dreta arronsada, i es reconeix que és ell per la barba i el bigoti, així com pel sentit del text.

El fragment de mar gravat per JAUME PLA correspon a la cala Sant Francesc, de Blanes.

V: 160 x 115.

IX: La capital és una O i ve estampada en un color d'ombra rosada:

BLIDANT i aspra i reservada gravat del paper que fins aleshores havia estat representant, el pare Provincial

.....

CUL-DE-LLÀNTIA 3 (pg.58)

III: Retrat del pare Sadurní. Podem veure la cara del pare Sadurní en posició de tres quarts mirant amb el cap cot vers la seva dreta. Mostra un tros d'espatlla esquerra. S'el reconeix perquè els trets coincideixen amb els de l'estampa anterior.

V: 60 x 60. Bisells estrets.

CAPÍTOL IV (pg.61-75)

Un gravat inici de capítol.

Arran d'una visió real que tingué el pare Sadurní,

el pare Armengol dialoga llarga estona amb ell i s'adona de la senzillesa i la humilitat que es desprenen de les seves paraules.

Prova del gravat 4 que encapçala aquest capítol.

GRAVAT 4 (pg.61)

III: El pare Sadurní contemplant les coses benignes. Dalt d'un promontori i amb els braços dintre les mànigues de l'hàbit, se'ns mostra la imatge del pare Sadurní, a la dreta de l'estampa. Al mig, i enfilant-se cap amunt, una atzavara florida, pròpia dels països marítims i càl·lids. Al darrera i al fons, l'horitzó de la mar amb un veler que navega.

IV. aiguafort i uns tocs d'aiguatinta.

V: 160 x 120.

IX: La lletra A, capital, és la mateixa que la dels capítols I i II, però aquesta vegada estampada en color verd pastel:

A la tarda del dia de la seva arribada, ja les aprensions que el portaren al convent de Blanes se li havien

.....

CAPÍTOL V (pg.79-93)

Un gravat inici de capítol i un cul-de-llàntia.

El pare Armengol veu com el pare Sadurní estima i venera les coses benignes: les roques, les flors, el mar, els ocells...i..., de cop i volta, té ell mateix una visió beatífica de la naturalesa. Capta i assimila que realment les coses benignes són divines, i que el fet de sentir plaer

amb elles és molt més que una simple i vulgar complaença dels sentits.

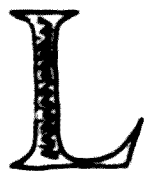
GRAVAT 5 (pg.79)

III: El pare Sadurní pregant davant les coses benignes.

L'estampa ens mostra el pare Sadurní agenollat, amb els braços en creu damunt d'un penyassegat i mirant cap a nosaltres. Un arbre a la dreta i, al fons, la mar amb un petit vaixell a l'horitzó. Un estel de cinc puntes illumina la nit sobre el veler.

V: 165 x 120.

IX: La capital, una L, estampada en un to verd-blau, dins la gamma dels grisos:

L ENDEMA no pogué el pare Armen-
gol excusar-se d'anar a Tossa amb
el Guardià i dos altres pares per a celebrar

.....

Quant a factura, és el gravat més fort i amb més quantitat de talles i trames creuades.

CUL-DE-LLÀNTIA 4 (pg.93)

Pel què s'esbrina en el text, la figura que veiem a l'estampa és la del patró de l'orde, sant Francesc d'Assís. També els elements que l'envolten com a símbols ho verifi-

Gravat en relleu de JOAN ROCA que ilustra el capítol V de la novella Les coses benignes publicada als Quaderns Literaris l'any 1934.

RUYRA, Joaquim.- Les coses benignes. Portada de Josep Obiols. Gravats de Joan Roca. Barcelona, Quaderns Literaris, 1934, any I, nº5.

quen: la creu i el llibre.

Aquest és el gravat del qual JAUME PLA en guarda la planxa, un zenc infecte.

III: Sant Francesc d'Assís. De front i amb corona se'ns presenta la imatge de sant Francesc mirant la creu que sosté amb la mà. A l'esquerra, un angelet despuliat l'ajuda a aguantar un llibre. Ambdós estan damunt d'un turonet. Al fons, altres petits promontoris amb uns quants arbres. Al cel, dos núvols i dos ocells. La cara dels sant recorda la del pare Sadurní.

V: ps: 78 x 44 ; pl: 83 x 50 (16). Bisells estrets.

VI: zenc.

IX: El fons de l'estampa és grisós com si es tractés d'un pentinat o d'una planxa poc pulida. Hi ha estampat el segell de la B.C., propietària del llibre.

Aquest gravat fou tret d'unes rajoles antigues que JAUME PLA va veure al convent de Sant Francesc, actualment en runes, i així ho fa constar en el colofó del llibre:

Els temes dels gravats que il·lustren aquest llibre foren dibuixats del natural, seguint l'escenari de l'obra, per les afores de Blanes. El cul de llàntia del capitol cinquè fou inspirat en unes rajoles antigues que es conserven en l'enrunat convent de Sant Francesc.

Les capitals foren gravades al boix pel mateix il·lustrador, que tirà, també, les proves dels aiguaforts.

El text fou imprès pel mestre impressor
S. Salvadó Cots, i s'acabà d'estampar
a la ciutat de Barcelona
la diada de St. Jordi
de l'any
MCMXXIV

El colofó es troba abans de les proves d'estat i de les proves definitives que li corresponen com a exemplar de la sèrie del 8 al 13.

PROVES ADDICIONALS

Segons s'especifica a la justificació del tiratge, i tal com ja hem esmentat anteriorment, en aquest exemplar hi hauria d'haver setze proves addicionals i no pas quinze com és el cas.

Efectivament, hi hauria d'haver dues proves definitives dels gravats de cada capítol, una sobre paper de l'edició, i una altra sobre paper de fil antic. Es dona, però, la circumstància que el gravat del capítol IV només ve estampat sobre el paper de l'edició i hi manca el de paper de fil antic.

Deu serien el total d'estampes de la sèrie de proves definitives que correspondrien a aquest exemplar i en canvi només n'hi ha nou, que sumades a les sis proves d'estat del gravat del capítol II donen un total de quinze, enfront de les setze que hi haurien d'haver si no hi mancés l'estampa abans mencionada.

SÈRIE DE PROVES DEFINITIVES EN NEGRE

Anem a analitzar tot seguit, i per parts, cadascuna de les quinze proves addicionals al llibre, que tenen en comú el fet de no tenir el text imprès, d'estar signades les nou primeres autògrafament per l'autor (Jaume Pla, ll., a. i. d.) i de portar el segell de la B.C. estampat al verso. Les nou estampes signades corresponen a les proves definitives.

GRAVAT 1.CAPÍTOL I

P.1

VI: fil Extra Blanc G.

P.2

VI: fil antic verjurat.

IX: Degut al poc gramatge i inconsistència del paper, pel darrera es transparenta la tinta, i gairebé no es nota l'empremta de la planxa.

GRAVAT 2.CAPÍTOL II

P.1

III: És la mateixa estampa que la del capítol II, però entintada en negre, en lloc del color bistre.

VI: fil Extra Blanc G.

P.2

VI: fil antic verjurat, més gruixut que la resta.

IX: A l'igual que la prova del capítol I tirada amb aquest paper, pel verso podem veure la silueta i el perfil de les formes, mentre que la pisada de la planxa gairebé no s'aprecia.

GRAVAT 3.CAPÍTOL III

P.1

VI: fil Extra Blanc G.

IX: la prova presenta una major intensitat de to que la del capítol III degut al seu netejat.

P.2

VI: fil antic verjurat.

IX: Tota ella mostra menys tinta que l'anterior i s'assembla més a l'original del llibre. Pel darrera podem veure la transparència de la tinta i una empremta molt suau.

GRAVAT 4. CAPÍTOL IV

P.1

VI: fil Extra Blanc G.

Curiosament, i com a fet a destacar d'aquest exemplar que comentem, a continuació hi hauríem de trobar el mateix gravat estampat sobre paper de fil antic, però això no és així ja que hi manca aquesta prova.

El mateix JAUME PLA ignora enguany a què és deguda aquesta mancança. L'explicació més raonable seria pensar que la prova fou oblidada a l'hora de muntar el llibre.

GRAVAT 5. CAPÍTOL V

P.1

VI: fil Extra Blanc G.

IX: El gravat és igual al que encapçala el capítol V, però té la característica i la diferència de ser més fosc que l'original degut a l'acumulació de més tinta en els solcs de l'aiguafort i no haver-los netejat tant.

P.2

VI: fil antic verjurat.

IX: Si donem la volta al full, a més de la tinta que es transparenta, podem veure la filigrana del paper. Consta d'un òval, amb una creu inscrita, sostingut per dos lleons. A la part superior hi ha una corona amb una altra creu al capdamunt. I, a la part inferior, dues rodones consecutives, una sota l'altra. A la de dalt hi ha una P i, a la de baix, una altra lletra que no es distingeix gaire (17).

L'entintat del dibuix és més dens i més saturat de tinta que el de l'original de l'edició.

SÈRIE DE PROVES D'ESTAT D'UNA DE LES PLANXES

Entrem ja al conjunt de proves d'estat d'una de les planxes de l'edició, tal com esmenta la justificació del tiratge d'aquest exemplar.

N'hi ha un total de sis: quatre proves d'estat d'una primera planxa rebutjada i dues proves d'estat de la segona planxa, ja definitiva.

Cap d'aquestes proves no estan signades i són proves que corresponen al gravat que encapçala el capítol II que hem intitulat El pare Sadurní de Croïlles voltat d'ocells a la seva cella.

P.E.1 (1ª planxa rebutjada)

III: Un frase amb uns ocells al braç i a l'espatlla.

IV: aquafort molt suau.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "Prova de guia-3/2.", ll., a. i. e.

IX: La prova ve estampada sobre el mateix paper de l'edi-

ció però més satinat, amb la fil.G. al dors.

La figura del pare Sadurní està molt poc treballada encara; és talment una guia. Només hi ha el contorn del dibuix, sense trames ni treballs d'ombres. Damunt del braç del frare, hi ha tres ocells en lloc de cinc, i el de l'espatlla esquerra tampoc hi és.

A més, a diferència del definitiu, en aquesta prova apareix una cadira amb tres ocells recolzats en el travesser de dalt, dos a les puntes i un al mig. Aquest tema de la cadira l'aprofitaria JAUME PLA per fer el cul-de-llàntia del capítol II.

P.E.2

III: És una altra prova de la planxa anterior, però amb algunes variants. En el braç ara hi trobem un altre ocell, ja en són quatre, i en el travesser inferior de la cadira també n'hi ha un altre. El pare Sadurní porta el cinturó i podem veure ja més treball d'ombres en el reflex de la corona de santedat, a la finestra, a la cara, a la cadira...

IV: aiguafort.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "1er estat.", ll., a. i. e.

P.E.3

III: Aquesta estampa correspon al tercer estat de la mateixa planxa. Segueixen havent-hi els quatre ocells damunt del braç i un damunt l'espatlla dreta, però ha desaparegut la cadira i en el seu lloc trobem un paper enganxat amb una lletra dibuixada al damunt. La lletra correspon a la inicial del capítol II, la A, pintada a mà en un to gris-blavós i situada en el mateix lloc que

més endavant veurem a l'estat definitiu. En un principi hi havia la cadira estampada perquè es veu a contraclaror, però JAUME PLA hi engaxà el paper amb la lletra pintada.

IV: aiguafort.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "2on estat i estudi de composició", ll., al peu.

IX: El treball de línia de clarobscur apareix ara més concret, però els reflexos de la finestra no es corresponen amb els finals, ni tampoc les direccionalitats d'algunes zones ratllades. Per primera vegada hi ha una marca amb llapis que delimita les dimensions de la planxa per tal de tallar-la.

A l'angle inferior dret del full, a llapis, hi ha escrit el número "1".

P.E.4

III: Som davant del darrer estat d'aquesta planxa i presenta el mateix dibuix que l'anterior, però sense la cadira ni la capital. No obstant, a la punta del dit índex de la mà dreta del frare apareix un altre ocelllet, que sumat als anteriors fan un total de cinc.

IV: aiguafort.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "3er estat- Planxa rebutjada.", ll., al peu.

IX: L'estampa es veu molt ratllada degut a l'acció del brunyidor i altres factors. Aquesta vegada no hi ha les línies amb llapis indicant on s'haurà de tallar la planxa doncs, tal com s'ha anotat, aquesta serà rebutjada. JAUME PLA refusà seguir amb aquesta planxa perquè, segons ens explicà, la composició no era del seu

grat i calia replantejar-la de nou, així que decidí començar-ne una altra que veurem tot seguit i que ja correspondrà a la definitiva.

P.E.1 (2ª planxa)

- III: Aquest estat, que correspon al primer de la segona planxa del mateix tema que l'anterior, és igual en tots els detalls a l'original del llibre llevat de les dimensions, que són superiors.
- IV: aiguafort.
- V: 203 x 140, s.b.
- VI: fil Extra Blanc G.
- VIII: "1er estat de la segona planxa del mateix tema que / l'anterior.", ll., al peu.
- IX: Tot i que és igual que el de la novella, presenta algunes fallades de tinta que el fan més confós que aquell.

P.E.2

- III: Aquest és el segon estat de la segona planxa i és igual a l'anterior exceptuant el color i les mides.
- IV: aiguafort en sanguina molt clara, ataronjada.
- V: 160 x 120, igual que l'original de l'edició, s.b.
- VI: fil Extra Blanc G.
- VIII: "2on estat de la segona planxa. Bo / el color, però impossible de repetir.", ll., al peu.
- IX: els bisells de la planxa encara no estan fets, però ja hi ha marcada, amb el mateix aiguafort, l'amplada que han de tenir. El color d'aquest prova és impossible de repetir, tal com fa constar el gravador, perquè les tintes es van barrejar a la mateixa planxa i això el fa difícil d'igualar.

Ultra l'exemplar llegat per JAUME ESPONA, la Biblioteca de Catalunya en posseeix un altre del mateix llibre corresponent al número 11 d'un tiratge de sis exemplars numerats de 8 a 13.

És doncs l'exemplar que segueix immediatament al del senyor ESPONA, el número 10, i que acabem de comentar.

Aquest llibre porta a la contracoberta anterior un ex libris de la Col·lecció teatral Arturo Sedó (18) i l'anàlitzarem tot seguit, fent esment només d'aquells trets característics que el diferencien del ja exposat i que ens poden aportar noves dades. Seran doncs els perfils distintius els que mencionarem i que farem palesos per no estendre'ns en consideracions massa reiteratives i que no vénen al cas per l'estudi que ens ocupa.

FITXA ESPECÍFICA

E

E.1 i E.8

Exemplar nº 11 d'una edició de sis (19) numerats de 8 a 13, amb les proves d'estat d'una de les planxes i dues sèries de proves definitives, una sobre paper de fil antic i l'altra sobre paper de l'edició, Extra Blanc de la casa Guarro, amb la fil.G. en alguns fulls.

E.2

La distribució d'aquest exemplar és en tot com l'especifica-

da en el punt G.3.1 llevat de portar un ex libris d'ARTURO SEDÓ a la contracoberta anterior i onze proves addicionals després del colofó (vuit proves en estat definitiu i tres proves d'estat d'una de les planxes).

E.3

Biblioteca de Catalunya.

E.4

Llegat del Sr. ARTUR SEDÓ. Any 1969.

E.5

E.5.C: 245 x 195

E.5.F: 240 x 190

E.6

93 pg. illustr. + 5 pg. s.n. + 11 lám.

E.7

1 exlibris, 10 gravats que illustren el llibre i 11 proves diferents dels gravats del mateix llibre.

E.9

Les cobertes de l'obra són molt luxoses, de pergami amb fillet d'or. Al llom, en daurat, diu: J.Ruyra / LES / COSES / BENIGNES.

A l'angle superior esquerre de la contracoberta anterior hi ha l'exlibris.

Les guardes són de paper estampat a mà, de tons verdosos.

A la guarda anterior dreta de l'exemplar hi ha un segell amb el número "68545", que pertanyia a la catalogació del senyor SEDÓ.

Al dors de la portada hi ha anotat el número de registre de la Biblioteca: R. 301.358.

Els gravats no porten paper brillantina al davant. Alguns d'ells, que ja farem constar, porten paper bíblia.

A la contracoberta posterior hi ha un segell de la B.C. amb el número de registre i el de la signatura: 12-IV-68.

En acabar l'exemplar hi ha una inscripció a llapis que diu: Ed/1000. Aquesta inscripció no pertany a la Biblioteca de Catalunya, la qual cosa fa pensar que es podria tractar del preu que va pagar ARTUR SEDÓ per adquirir l'obra.

ANÀLISI DE LES IL·LUSTRACIONS

L'EXLIBRIS

I: FRANCESC FEBRER PRADES (20).

III: hi ha un escenari obert on s'hi veu un teatrí instal·lat a la plaça d'un poble. En primer terme, alguns llibres. Porta la inscripció: EX LIBRIS COLECCIÓN TEATRAL ARTURO SEDÓ.

IV: fotogratat en granat.

V: ps: 35 x 25 ; pp: 45 x 40.

VII: "FEBRER-41", a la planxa , a.i.e.

GRAVAT 2 (pg.25)

IX: entintat en color sèpia i la capital en un to més ocre.

CUL-DE-LLÀNTIA 3 (pg.58)

IX: porta un full de paper bíblia al davant, relligat amb el llibre.

GRAVAT 4 (pg.61)

IX: full de paper bíblia al davant.

CUL-DE-LLÀNTIA 4 (pg.93)

IX: sense el segell de la B.C.

PROVES ADDICIONALS

Totes les proves porten el segell de la Biblioteca de Catalunya imprès al marge llevat de la tercera.

Exceptuant la primera i les dues darreres, les estampes porten un full de paper bíblia al davant.

N'hi ha un total d'onze, vuit de definitives que estan signades com les de l'exemplar nº 10 i tres proves d'estat sense signar.

Tal com consta a la justificació del tiratge, en aquest exemplar hi haurien d'haver deu proves definitives en lloc de vuit, però hi manquen les dues proves del capítol IV.

SÈRIE DE PROVES DEFINITIVES EN NEGRE

GRAVAT 2. CAPÍTOL II

P.2

IX: Estampada sobre paper de fil antic com l'exemplar nº 10 però no tan gruixut sinó igual que la resta de les proves tirades sobre aquell paper.

SÈRIE DE PROVES D'ESTAT D'UNA DE LES PLANXES

Tal com hem esmentat abans, hi ha un total de tres proves (dues p. d'estat i una p. única) que corresponen al gravat que encapçala el capítol III i que hem intitulat El pare Sadurní assolellant-se vora el mar.

P.E.1

III: És igual que la definitiva però hi manca la persona ageguda i el treball d'algunes ombres de les roques.

IV: aiguafort.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "1er estat.", ll., a. i. e.

P.E.2

III: És el segon estat de la mateixa prova i ja té tots els elements com el definitiu.

IV: aiguafort.

V: tirat a planxa perduda.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "2on estat - Bo per tallar la / planxa.", ll., al peu.

IX: la tinta no està tan netejada com la de l'obra, és més carregada i això la fa semblar més una tinta seca.

P.ÚNICA (p.en estat definitiu)

III: Prova única de la planxa anterior, igual que la definitiva i bisellada.

IV: aquafort en bistre.

V: 160 x 115, igual que l'original de l'edició.

VI: fil Extra Blanc G.

VIII: "Prova única de color - Més negre.", ll., al peu.

IX: al dors, a l'a.i.e., hi ha dues lletres en llapis -CC.- que fan pensar en una inscripció feta per l'antic propietari.

D'aquest llibre, JAUME PLA en posseeix un EXEMPLAR DE COLLABORADOR el qual forma part d'una edició de cinc, sense numerar, i que conté tota una sèrie de proves addicionals algunes iguals que les dels exemplars de la B.C. que acabem d'analitzar i d'altres inèdites que després no van aparèixer a l'edició normal i que farem constar aquí perquè en quedi constància i per ser les que confereixen raresa a l'exemplar.

Tenint en compte l'ordre com estan relligades aquestes proves, el llibre es configura de la següent manera:

1. Cobertes amb un gravat corresponent al capítol II estampat s/pp pergami i amb el títol LES COSES BENIGNES imprès tipogràficament en daurat al peu, dintre la pisada de la

- planxa. Adosada a la contracoberta anterior hi ha la planxa del cul-de-llàntia del capítol V.
2. Dues portades estampades s/pp pergami i s/pp edició respectivament.
 3. Dedicatòria: PER LA MEVA NORMA, signada : ^{Jaume Pla} 5-45 , amb tinta (21).
 4. Autoretrat de Jaume Pla a l'aiguafort, estampat s/pp de fil antic (ps: 202 x 146).
 5. Dibuix invertit de l'autoretrat, fet a llapis.
 6. Justificació del tiratge.
 7. V capítols amb els respectius gravats i culs-de-llàntia com els exemplars de la B.C. però, a més, cada capítol porta una prova del gravat que l'encapçala estampat s/pp Japó imperial, sense text i signades : Jaume Pla , il., a.i.d.
 8. Colofó.
 9. Tot seguit es troben una sèrie de proves i dibuixos addicionals situats segons l'ordre següent:
 - 9.1 Tres proves d'una planxa refusada on hi havia la portada amb el títol de l'obra i l'emblema de LA ROSA VERA igual que en la definitiva.

P.1

IV: aiguafort.

V: ps: 203 x 129

VIII: "Prova d'artista feta a mà", il., al peu.

IX: r.i. i s.b. És molt pàl·lida i poc concreta perquè, tal com diu al peu, està impresa a mà.

P.2

IV: aiguafort.

VIII: "1er estat", l ., a.i.e.

IX: r.i. i s.b. Marcats l'emblema i els perfils de les lletres.

P.3

- IV: aiguafort i aiguatinta.
VIII: "Planxa esguerrada", ll., a.i.e.
IX: noves remarques amb aiguatinta, s.b.

9.2 Cinc proves de la portada definitiva.

P.1

- IV: aiguafort i aiguatinta a dues tintes.
V: ps: 204 x 132.
VIII: "Prova d'artista - 1er estat de la 2ª planxa",
ll., al peu.
IX: r.s. i r.i., s.b.

P.2

Prova com la definitiva, en negre.

P.3

Prova com la definitiva, estampada amb les mateixes tintes s/pp de fil antic.

P.4

Prova com la definitiva, estampada s/pp Holanda.
VIII: "Prova única sobre paper Holanda", ll., al peu.

P.5

Prova com la definitiva.

9.3 Un dibuix de Blanes que no figura en l'edició.

- III: veiem una cala amb quatre barques i un home recolzat en una d'elles. Al fons, a l'esquerra, un turó amb el convent dels caputxins al capdamunt.
IV: llapis.
IX: al dors hi ha el croquis d'un ocell fet amb llapis.

- 9.4 Tres proves del gravat del capítol I. Una d'elles tirada a planxa perduda.
- 9.5 Set dibuixos a llapis fets en paper de croquis (pp: 205 x 155) enganxats s/pp edició. El tema dels dibuixos són estudis d'ocells -verdums, cadernereres i gafarons- en diverses positures.
- 9.6 9.6.1 Un dibuix a llapis del gravat del capítol II, invertit.
9.6.2 Quatre proves del mateix gravat a planxa perduda.
9.6.3 Sis proves del mateix gravat, ja bisellades.
- 9.7 Cinc proves del gravat del capítol III.
- 9.8 Quatre proves del gravat del capítol IV.
- 9.9 Tres proves del gravat del capítol V.
- 9.10 Un dibuix a llapis del convent dels caputxins de Blanes situat dalt d'un turó i que no apareix en l'edició corrent.
- 9.11 Tres culs-de-llàntia del tema del capítol I invertits i que varen ser refusats. En aquesta planxa el convent és més petit de proporcions que en la del definitiu.
- 9.12 Dos culs-de-llàntia del capítol I com el definitiu (un d'ells estampat al dors del full anterior). Aquesta situació del convent és tal com és a la realitat i per això es deurién refusar els precedents.
- 9.13 Un cul-de-llàntia del capítol II.

9.14 Un cul-de-llàntia gravat a l'aiguafort que no figura a la novella i que mostra una creu central i un estel (ps: 56 x 54).

9.15 Set proves del cul-de-llàntia del capítol III.

9.16 Tres proves del cul-de-llàntia del capítol V, una d'elles amb espai per remarques.

Les proves dels punts 9.4, 9.6, 9.7, 9.8 i 9.9 són com les definitives però variant el tipus de paper, colorejant-les, il·luminant-les, posant-hi el text...

LES COSES BENIGNES
NOTES

- (1) El llibre porta la data de 1935 per motius de censura pel fet de ser en català, però en realitat s'edità el 1945.
- (2) Per més informació vegi's el volum 12 de la Gran Enciclopèdia Catalana i ... Completes. Barcelona, Ed. Selecta, Biblioteca Ferrer, 1982 (... ció), vol. 10.
- (3) Vegi's el punt 6.1 del llibre 12 gravats i un autoretrat de Jaume Pla d'aquesta tesi, corresponent a la seva monografia.
- (4) JOSEP PORTER I ROVIRA, llibreter i bibliòfil nascut l'any 1901 a Montblanc (Tarragona). Ha portat una gran activitat dins el món dels antiquaris en aquest ram i ha publicat diversos estudis sobre bibliofília. Tenia una llibreria al capdavant del Portal de l'Àngel tocant al carrer Canuda, que enguany ja no hi és, però ja va començar la seva activitat de llibreter antiquari el 1925, al barri de Sants. PORTER era cunyat d'en PERE PUJOL CASADEMUNT, el qual esdevindria l'encarregat de vendre, més endavant, els llibres de LA ROSA VERA.
- (5) RUYRA, Joaquim.- Les coses benignes. Portada de Josep Obiols. Gravats de Joan Roca. Barcelona, Quaderns Literaris, 1934, any I, nº5. pg. 212.
- (6) Tirat a vuit tintes voldria dir que a cada plana hi haurien d'haver vuit colors, però no és pas així. És en tot el llibre que hi ha vuit tintes i no a cada plana.
Quan parla de coures és per a significar planxa o metall perquè no tots els gravats ho eren, sinó que també n'hi havia de zinc i de llautó.
No sabem qui posseeix l'exemplar número 1 però, en canvi, sabem que el número 2 és propietat de FRANCESC X. PUIG ROVIRA. El llibre conté la planxa corresponent a la portada i està nominat per a ANTONIO CARABASSA SERRA.
Els exemplars del 8 al 13 haurien d'ésser nominats tal com es diu a la justificació del tiratge, en canvi, els dos que nosaltres hem estudiat i que veurem tot seguit no ho són pas.
- (7) Cal aclarir que en el gravat de la portada hi ha aiguatinta i en els altres, si bé en poca quantitat, també s'hi poden apreciar alguns tocs de punta seca. Al llibre 12 gravats i un autoretrat de Jaume Pla. Una trajectòria artística, per Francesc Xavier Puig Rovira. Il·lustracions literàries de Joan Teixidor. Barcelona, Ed. de La Rosa Vera, 1982, hi consta correctament el fet de la presència d'aquesta tècnica ("Dades per a un curriculum vitae de Jaume Pla" pg. 96.). També en el catàleg citat a la nota 8 es

LES COSES BENIGNES
NOTES

constata aquesta circumstància.

Suposem que si a la portada del llibre només hi consta la tècnica de l'aiguafort ha estat per simplificar i per demostrar que és aquesta la que predomina, mentre que la punta seca tan sols hi és per a remarcar i reforçar algun punt molt aïllat.

- (8) La Edicions de La Rosa Vera. Catálogo. Barcelona, Rosa Vera, 1961.
- (9) Op. cit. nota 7.
- (10) El senyor JAUME ESPONA I BRUNET, nat a Barcelona l'any 1888 i mort el 1953, fou un gran bibliòfil i colleccionista d'art; col·leccions que repartí en deixes per diferents museus de Catalunya: al Museu Episcopal de Vic, al d'Art de Catalunya, a l'Arqueològic de Barcelona, al Marítim i també a la Biblioteca de Catalunya d'on forma part aquest llibre d'en RUYRA que ara estudiem. Fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona i també membre actiu de la Junta de Museus. El senyor ESPONA tenia una fàbrica de filats a Sant Joan de les Abadesses (Girona) i la cedí en benefici dels malalts necessitats sota el patrocini de la Fundació que porta el seu nom. També subvencionà les escoles d'aquest municipi i féu restaurar el seu monestir. Tot això ve al cas perquè l'exemplar de la Biblioteca de Catalunya porta un exlibris del senyor ESPONA fet per en JAUME PLA on s'hi pot veure El Davallament del monestir de Sant Joan de les Abadesses i tot un seguit d'estris propis del món tèxtil que fan referència directa a l'activitat del propietari de l'exlibris.
- (11) Segons explicacions del senyor FRANCES FONTBONA, director de la Secció de Gravats de la Biblioteca de Catalunya, el senyor ESPONA donà la seva col·lecció de llibres a aquesta entitat pels voltants dels anys 60, en donació pòstuma, i la Diputació encarregà uns exlibris a JAUME PLA, per tal d'identificar la seva donació.
- (12) A la fitxa bibliogràfica de la Secció de Gravats de la B.C. només n'hi fan constar, erròniament, 12, mentre que a la general és correcte.
- (13) A part del llibre, hi ha 1 dibuix, 4 p. d'estat, i 1 p. d'estat definitiu i la planxa, corresponents a l'exlibris.
- (14) Inventario de la colección de libros donada por D. Santiago Espo-
na y Brunet. Barcelona, Diputación Provincial de Barcelona -Bi-
blioteca Central-, 1960.

LES COSES BENIGNES
NOTES

- (15) El grup escultòric de talla de fusta policromada fou esculpit l'any 1251 i enguany, col·locat sobre el cimbori de l'altar, presideix l'absis de l'església.
El conjunt consta de set figures arrencades i centrades pel Crist a la Creu. Josep d'Arimatea i Nicodem, un a cada costat, despenyen el cos mort de Crist; i la Verge, Sant Joan i els dos lladres completen el grup del Santíssim Misteri, però no apareixen a l'exlibris.
En el front del Crist hi ha una cavitat que serví d'estoig de la Forma Eucarística, incorrupta durant els segles, i que motivà la fe i la devoció envers el Santíssim Misteri. Arran de la guerra civil, el monestir quedà fortament malmès i desafortunadament La Sagrada Forma del front del Crist.
Fou aleshores quan JAUME ESPONA ajudà econòmicament a la seva restauració deixant-lo tal com el veiem avui: *Bastà, però, que fos obtinguda una certa subvenció oficial per tal que, darrera d'ella, s'escolés, any rera any, l'ajuda econòmica del patrici senyor Jaume Espona, a qui la vila de Sant Joan deu la recuperació total d'un monument insigne pel seu valor representatiu en l'art romànic...* (JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard. El Monestir de Sant Joan de les Abadesses. Edició de la Junta del Monestir de Sant Joan de les Abadesses, patrocinada per la Fundació Jaume Espona. Barcelona, EMSA, 1976, pg.172.)
- (16) Aquesta planxa es troba a l'exemplar de col·laborador de JAUME PLA adosada a la contracoberta i envernissada.
- (17) Segons ORIOL VALLS, la filigrana podria venir d'Itàlia ja que s'assembla molt a una d'elles (29.1693) que reproduïm aquí mateix

VALLS I SUBIRÀ, Oriol.-La Historia del Papel en España. Siglos XVII-XIX. Madrid, Empresa Nacional de Celulosa, S.A., 1982, vol.III, pg.55.

LES COSES BENIGNES
NOTES

- (18) ARTUR SEDÓ, industrial i erudit català, llegà els seus llibres a la Diputació de Barcelona i aquesta es repartiren entre la Biblioteca de Catalunya i l'Institut del Teatre, ja que tenia una gran col·lecció de llibres sobre aquest tema.
- (19) A la fitxa bibliogràfica de la B.C. diu: "Ej.nº11 de un tiraje de 13 ejemplares en papel de hilo Guarro con las pruebas de estado de una de las planchas y dos series de pruebas definitivas en negro." Això és fals ja que la sèrie és de sis exemplars numerats de 8 a 13. Suposem doncs que, a l'hora de fer la fitxa, deuriem prendre el número 13 erròniament com a número de la sèrie.
- (20) FRANCESC FEBRER I PRADES nasqué a Benicarló l'any 1896 i fou pintor i dibuixant.
- (21) Amb aquesta signatura es corrobora el fet que el llibre s'edità el 1945 i no pas deu anys abans com consta a la portada.